

Vysoká škola aplikované psychologie, s. r. o.

Akademická 409, 411 55 Terezín

**Život vybrané menšiny v ČR – Romové v zařízeních ústavní péče
Připravenost dětí na odchod z dětských domovů**

**Life of selected minority in the Czech republic – Romany in institutional care
Readiness of children to leave children's homes**

Bakalářská práce

Denisa Friedrichová

VYSOKÁ ŠKOLA APLIKOVANÉ PSYCHOLOGIE TEREZÍN

Akademická 409, 411 55 Terežín, info@vsaps.cz, www.vsaps.cz

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

akademický rok 2020/2021

Jméno a příjmení studenta:	Denisa Friedrichová
Studijní program:	Humanitní studia
Název tématu práce v českém jazyce:	Život vybrané menšiny v ČR – Romové v zařízeních ústavní péče
Klíčová slova v českém jazyce:	Rom, ústavní péče, ústavní zařízení, legislativa, náhradní rodinná péče
Název tématu v anglickém jazyce:	Life of a selected minority in the Czech republic – Romany in institutional care
Klíčová slova v anglickém jazyce:	Romany, institutional care, institutional facilities, legislation, substitute family care

1.	Zdůvodnění tématu (min. 7 řádků): Téma Život vybrané menšiny, v mém případě Romů, v České republice jsem zvolila proto, že mne situace této komunity zajímá a myslím si, že náš postoj k nim je mnohdy nespravedlivý a diskriminační. V naší republice se neseťkáme s příliš pestrá skladbou obyvatelstva co do barvy pleti, jazykové odlišnosti či způsobu života. Přesto zde stále narůstá problém etnický, sociálně i společensky odlišné skupiny obyvatel, která se obtížně vyrovnává s procesem integrace do současné společnosti. Romská komunita je hodně diskutovaná. Romové jsou často terčem diskriminace.
2.	Formulace problému, který bude v práci řešen (min. 10 řádků): Ve své ročníkové práci se zaměřím především na řešení problému romských dětí v kojeneckých ústavech a dětských domovech, na jejich sníženou šanci na adopci, či pěstounskou péči, vzhledem k jejich barvě pleti a předsudkům společnosti. Dále se zaměřím na jejich život v ústavech a jejich šance a možnosti po dovršení plnoletosti a nutnosti opuštění těchto institucí.
3.	Cíl práce max. 5 řádků:

- vání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a Klinika adiktologie, 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy v Praze a Všeobecná fakultní nemocnice v Praze ve vydavatelství Togga, 2012. ISBN 978-80-87652-87-9.
2. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.
 3. FOLDA, Jan, ed. *Otázky z oblasti pěstounské péče: vzdělávání pro pěstouny a zájemce o pěstounskou péči*. Praha: [Jalna], 2010. ISBN 978-80-86396-55-2.
 4. JAKOUBEK, Marek a Tomáš HIRT, ed. *Romové: kulturologické etudy: (etnopolitika, příbuzenství a sociální organizace)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-83-x.
 5. KOZLOVÁ, Lucie. *Sociální služby*. V Praze: Triton, 2005. ISBN 80-7254-662-7.
 6. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.
 7. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.
 8. MATOUŠEK, Oldřich. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-76-1.
 9. NĚMEC, Jiří a Věra VOJTOVÁ. *Vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním: Education of socially disadvantaged pupils*. Brno: Paido, 2009. ISBN 978-80-7315-191-1.
 10. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Praha: Portál, 1998.
 11. SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-354-8.
 12. ŠANDEROVÁ, Petra. *Tělesnost jako významný faktor procesu adopce: kulturně antropologický problém*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-046-9.
 13. ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
 14. ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Knížnice speciální pedagogiky.

Internetové zdroje

15. <http://www.otevrenabudoucnost.cz/pribehy-deti/>

16. <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-situace/jsi-v-ustavu/jak-to-v-de-caku-chodi/>
17. <https://denikreferendum.cz/>
18. <https://www.dejmedetemsanci.cz/>
19. <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
20. https://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Novak-ANO-Jak-je-to-dnes-s-odebiranim-deti-podle-zakona-612056?fbclid=IwAR1zMLjCCGM8AQR57jGFHucWXssXLEJwcdT-DUzSQ8NN1br12vWKeECDGb_4
21. <https://www.sancedetem.cz/>

Zahraniční zdroje

22. COURTNEY, M. E., THORBURN, J. 2008. *Children in state care*. Aldershot, Hants, England: Ashgate. ISBN 9780754625872

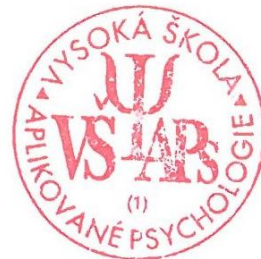
Souhlas vedoucího práce

Jméno vedoucího: PhDr. Diana Jiříštová, Ph.D.

Podpis: dne: 23. 7. 2020

Souhlas prorektora pro vědu a výzkum, doc. ThDr. Patrika Maturkaniče, PhD.

Podpis: dne: 27/7-2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že odevzdanou práci na téma Život vybrané menšiny v ČR – Romové v zařízeních ústavní péče jsem vypracoval/a samostatně, s použitím uvedené literatury a práci jsem neodevzdal/a na žádné jiné škole k získání atestace.

V Terezíně dne

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Dianě Jiříštové, Ph.D., která mě při psaní vedla a předávala mi odborné rady a doporučení, kterými přispěla k vypracování této bakalářské práce. Dále děkuji všem respondentům, kteří mi poskytli rozhovory a vyplnili dotazníky.

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou dětských domovů a ústavů institucionální péče. Zaměřuje se na pobyt dětí, zejména romských v dětských domovech. Dále na připravenost mladistvých na odchod z těchto domovů a formám náhradní rodinné péče.

Teoretická část vymezuje legislativu a terminologii, popisuje formy náhradní rodinné péče a pobyt dětí v dětských domovech.

V praktické části jsem zvolila formu kvalitativního výzkumu, a to polostrukturovaný rozhovor s mladistvými, kteří budou v nejbližší době opouštět dětský domov a jejich paní ředitelkou. Druhou část tvoří kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření.

KLÍČOVÁ SLOVA

Gender, legislativa, náhradní rodinná péče, Rom, ústavní péče, ústavní zařízení

ANNOTATION

The work deals with the issue of children's homes and institutions of institutional care. It focuses on the stay of children, especially Roma in children's homes. Furthermore, the readiness of adolescents to leave these homes and forms of alternative family care.

The theoretical part defines legislation and terminology, describes the forms of alternative family care and the stay of children in children's homes.

In the practical part, I chose a form of qualitative research, namely a semi-structured interview with adolescents who will be leaving the children's home in the near future and their director. The second part consists of quantitative research in the form of a questionnaire survey.

KEYWORDS

Gender, institutional care, institutional facilities, legislation, Romany, substitute family care

Obsah

ÚVOD	2
1 INSTITUCIONÁLNÍ – ÚSTAVNÍ PÉČE.....	5
1.1 Rodina	6
1.2 Vliv institucionální péče na vývoj dítěte	8
2 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	10
2.1 Pěstounská péče.....	10
2.2 Klokánek	15
2.3 SOS vesničky	18
3 ROMSKÉ ETNIKUM	20
4 ODEBRÁNÍ DÍTĚTE.....	23
4.1 Odebrání dítěte z legislativního hlediska	23
5 ROMSKÉ DĚTI V ÚSTAVNÍ PÉČI.....	25
6 PŘIPRAVENOST DĚTÍ NA ODCHOD Z ÚSTAVNÍ PÉČE	26
6.1 Odchod dětí z ústavní péče	26
7 PRAKTICKÁ ČÁST	29
8 DISKUZE.....	39
ZÁVĚR	40
LITERATURA	46
SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	50
SEZNAM PŘÍLOH	51

ÚVOD

Všechny děti by měly vyrůstat v harmonické rodině, a to bez rozdílu barvy pleti apod. Jsou lidé, kteří se rozhodnou kromě svých dětí vychovávat a pečovat o cizí dítě či děti v pěstounské péči, jsou lidé, kteří naopak neumějí dát svým vlastním dětem spořádaný domov a tyto končí v institucionální péči.

I v současné moderní době, ve 21. století je mnoho dětí umisťováno do institucionální péče, a to z různých méně či více závažných důvodů, kdy rodiče dítěte nejsou schopni anebo se z různých důvodů nemohou, či v horším případě nechtějí, o dítě postarat a pečovat o něj sami.

I když je institucionální péče v České republice na vysoké úrovni, není možné, aby plně dítěti vynahradila rodičovskou lásku. Pobyť dítěte v ústavní péči může zanechat na dítěti následky, a to např. při budování jeho vlastní rodiny, své vlastní budoucnosti, při hledání životního partnera apod.

Je faktem, že o děti je v institucionální péči dobře postaráno materiálně, při větším množství dětí však není možné vytvořit jim opravdovou rodinu. V institucionální péči platí určitý řád, dětem může chybět více soukromí, pochopení, lásky, objetí, porozumění.

Děti jsou velmi zranitelné, do ústavní péče se dostávají děti z různých důvodů, např. když dítě vyrůstá v rodině, v níž rodiče jsou závislí na návykových látkách, v případě úmrtí rodičů při dopravní nehodě, v případě závažného onemocnění jednoho z rodičů, kdy druhý péči o dítě nezvládá, jsou zde děti týrané, zanedbávané či zneužívané.

Každé dítě si zaslouží svou vlastní rodinu, a je faktem, že mnohým dětem je v ústavní péči daleko lépe než v rodině násilníka apod. Je otázkou, zda jsou tyto děti v ústavní péči připravovány dobře do dalšího samostatného života po odchodu z ústavní péče, zda probíhá odebrání dítěte z původní rodiny vždy dle zákonných opatření, jaký je přístup lidí, kteří jsou odebrání dítěte účastni apod.

Mnoho dětí se, bohužel, ocitá v tíživé životní situaci, kdy se musí adaptovat umístěním do institucionální péče na nové prostředí, na nové vrstevníky, spolubydlící,

na personál, na odlišný život, než který žili dosud. A je nutno říct, že mnohdy na život lepší, než který zažili ve své původní vlastní rodině.

V institucionální péči je o děti dobře postaráno zejména po materiální stránce, není však možné každému dítěti poskytnout lásku, kterou by dětem měli dát vlastní rodiče, původní biologická rodina. Odchod dětí, a nejen romských, z ústavní péče není také v mnoha případech jednoduchý, řada mladých lidí, kteří opouštějí institucionální péči po dosažení zletilosti se neumí vypořádat se samostatným životem, někteří sklouznou na šikmou plochu, někteří se nemají kam vrátit, navíc hledají často sami sebe, své místo ve společnosti.

Romské děti to mohou mít v některých případech složitější, mohou se setkávat s odmítavými postoji majoritní společnosti, s diskriminací, s šikanou a dalšími negativními jevy. Na druhé straně jsou mezi Romy úspěšní lidé, podnikatelé či umělci. Každé dítě má odlišnou výchovu, odlišné možnosti, odlišnou rodinu, každé vyrůstá v jiném prostředí, každé je jedinečnou osobností.

Institucionální péče by měla v dětech podporovat zdravou sebedůvěru, vést je na cestě k samostatnému životu. Zda tomu tak je, je otázkou.

Předkládaná bakalářská práce se zabývá rozbořem života jedné z menšin v ČR – Romů, a to z hlediska institucionální péče. Původně jsem plánovala zaměřit se především na romské děti, ale vyznění práce se posunulo směrem k dětem v dětských domovech obecně. Práce se tedy, kromě péče v ústavních zařízeních a náhradní rodinnou péčí, zabývá také připraveností dětí na odchod z těchto ústavů. Praktická část se zaměřuje právě na odchod mladistvých z institucionální péče, zda jsou na tento krok dostatečně připraveni.

V první a druhé kapitole teoretické části se zabývám institucionální, respektive ústavní péčí v obecném pojetí, formami náhradní rodinné péče a vlivem institucionální péče na vývoj dítěte. Ve třetí a čtvrté kapitole popisem romského etnika, procesem odebrání dítěte a legislativou v této oblasti. V poslední, páté kapitole se věnuji dětem v institucionální péči, jejich odchodem a připraveností na odchod z těchto zařízení.

Druhá část mé práce je praktická a výzkumná. Ke svému výzkumu jsem využila kvalitativní výzkum formou polostrukturovaného rozhovoru a kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Rozhovory jsem vedla s ředitelkou dětského domova

v Litoměřicích, a s dětmi samotnými. Jedná se o děti starší, a to ve věku 15 let a výše, u kterých jsem zjišťovala, jaké mají povědomí o možnostech po odchodu z ústavního zařízení, a zda se cítí být na odchod připraveny. Dotazníky jsou určeny pro větší počet respondentů, proto byly rozmístěny do více dětských domovů.

Cílem bakalářské práce je rozbor života dětí v zařízeních institucionální péče, jaký má na ně tento druh péče vliv a jaké jsou jejich možnosti po opuštění dětských domovů. V praktické části se zabývám připraveností mladistvých na samostatný život.

Při zpracování jsem čerpala informace a poznatky z dostupné odborné literatury zabývající se daným tématem. Z české literatury byly pro mne nejvíc inspirující knihy Věry Kuchařové, Zdeňka Matějčka a Josefa Langmeiera, kteří se zabývají rodinou, psychickými deprivacemi dětí v dětství. Ze zahraniční literatury jsem čerpala hlavně z knihy od Karyn Purvis, Davida R. Crosse a Wendy Lyons.

1 INSTITUCIONÁLNÍ – ÚSTAVNÍ PÉČE

V České republice existuje několik forem náhradní institucionální a rodinné péče. Předmětem této práce je péče institucionální, při níž je nutné dbát na podpůrné a rizikové faktory, a to ve vztahu k budoucnosti dětí, které jsou v těchto institucích umístěné a odsud po dovršení plnoletosti propouštěné.¹

Jsou různá zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a zařízení pro děti, které potřebují okamžitou pomoc (např. SOS dětské vesničky), včetně náhradní rodinné péče. K moderním formám pěstounské péče pak patří Institut pěstounské péče na přechodnou dobu v ČR a také profesionální pěstounská péče.²

Ústavní péče by měla souviset s podporovanou péčí rodinnou či pěstounskou. O deprivaci se může jednat v rodině, v širším společenském prostředí. Ohrožené děti prožívají ve své vlastní rodině v některých případech nepěkné věci. Mezi vnitřní podmínky deprivace patří podmínky vývojové, je nutno brát zřetel také na rozdíly pohlaví, na konstituční a patologické rozdíly. Důležité je rozpoznat následky psychické deprivace, zjistit včas prognózu a deprivaci poruchy včas napravit.³

Z hlediska prevence je pak velmi důležitá pomoc neúplným rodinám a rodinám, kterým hrozí rozvrat, ale také se jedná o pomoc zaměstnaným ženám a o náhradní rodinnou péči stejně jako péči ústavní. Některé děti vyžadují zvláštní léčebná anebo výuková opatření. Do institucionální péče jsou umisťovány např. děti se zdravotním postižením, děti s poruchou chování, učení apod.⁴

Ústavní výchova je vymezena v občanském zákoníku (§ 971/1) a je nařizována v případě:

¹ KUBÍČKOVÁ, Hana, Jan NĚMEČEK a Jaroslav ŠEBEK. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost: disciplinace členů Komunistické strany Československa v letech 1948-1952*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. Post Scriptum (UMPRUM): *Conditio humana*. ISBN 978-80-7464-017-9, s. 16.

² KUBÍČKOVÁ, Hana, Jan NĚMEČEK a Jaroslav ŠEBEK. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost: disciplinace členů Komunistické strany Československa v letech 1948-1952*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. Post Scriptum (UMPRUM): *Conditio humana*. ISBN 978-80-7464-017-9, s. 16.

³ LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5, s. 11-12.

⁴ LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5, s. 130.

- jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový anebo duševní stav či jeho řádný vývoj vážně ohroženy či narušeny v rozporu se zájmem dítěte;
- jsou-li vážné důvody, kdy se rodiče nemohou o své dítě postarat a zabezpečit jeho řádnou výchovu.⁵

Ve výše uvedených případech může soud nařídit jako nezbytné opatření ústavní výchovu a činí tak zejména tehdy, pokud „předtím učiněná opatření nevedla k nápravě“. Soud vždy zvažuje přednostně svěřeni dítěte do péče fyzické osoby blízké, dalším rodinným příslušníkům apod.⁶

1.1 Rodina

Na politiku péče o děti v České republice je nutné na prahu 21. století pohlížet v evropském kontextu, což se týká také problematiky genderu a mapování situace českých rodičů. Česká rodinná politika čelí často kritice odborné a zejména širší veřejnosti. Kritika se týká např.:

- reformy rodičovského příspěvku;
- genderové rovnosti v rodičovství (např. právo otců na rodičovskou dovolenou);
- vztahu rodičovství versus zaměstnání, tj. problémy se zaměstnáváním matek, nedostatečná institucionální denní péče o malé děti, včetně institucionální péče o děti, které nemohou být vychovávány rodiči v původní rodině a další.⁷

Rodičovství je jednou z hlavních společenských hodnot, je nutné matkám a otcům umožnit skloubit péči o děti s jejich profesním uplatněním v zaměstnání, ale je také potřebné věnovat pozornost ohroženým rodinám, matkám samoživitelkám apod.⁸

Péče o děti je zejména v současné hektické globalizační době velmi diskutovaným tématem, a to jak v českém, tak v evropském kontextu. Je nutné věnovat se tomuto tématu a genderovým důsledkům současného společenského nastavení v naší

⁵ https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrS/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf [online]. [cit. 2021-6-27].

⁶ https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrS/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf [online]. [cit. 2021-6-27].

⁷ KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-8642-994-6, s. 135.

⁸ KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-8642-994-6, s. 121.

společnosti. Rovnost začíná v rodině, mnoho rodičů promarní svou šanci vychovat ze svých dětí sebevědomé občany, mnoho rodičů při výchově dětí a v péči o ně selhává.⁹

Česká rodina se mění, mění se každodenní život rodin, jejich potřeby, problém i faktory, které mohou fungování a soudržnost rodin ohrožovat. Rodina plní ve společnosti důležitou a nezastupitelnou funkci, a to nejen výchovnou. Současná doba je doba proměnlivých společenských a ekonomických podmínek, mění se formy společenské podpory rodin v různých oblastech života.¹⁰

Do proměn rodin se promítají demografické trendy, současné rodiny čelí mnoha rizikům, chybí jim finance, čas, společenská podpora a další aspekty. Otázky:

- zda chtějí současní mladí lidé zakládat rodiny;
- zda chtějí mít více dětí;
- zda chtějí žít v manželství anebo volí raději jiné formy soužití;
- zda mohou všechny rodiny dopřát svým dětem vše, co potřebují;
- zda je dostupné bydlení;
- zda je institucionální péče a výchova dětí zajištěna ke spokojenosti rodin anebo;
- jakou pomoc potřebují ohrožené děti a rodiny;
- zda se umíme v rodině postarat o své stárnoucí blízké anebo;
- jak reflektuje rodinná politika potřeby rodin, to je předmětem či cílem řady výzkumů a studií, kdy jsou hledány na dané otázky odpovědi a řešení.¹¹

Pozornost je věnována nejen rodičovství, ale také partnerství, tj. sňatečnosti, rozvodovosti, porodnosti, plodnosti, potratovosti, počtu rodin a struktuře domácností, bezdětnosti, plánů ohledně počtu dětí, časování rodičovství, asistované reprodukci apod. Velmi důležitým faktorem je také sociálně ekonomický kontext situace rodin s dětmi (příjmová situace rodin s dětmi, výdaje rodin s dětmi, příjmová chudoba,

⁹ KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-8642-994-6, s. 40.

¹⁰ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192753, s. 15.

¹¹ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192753, s. 14-15.

materiální deprivace, efektivita dávek, bydlení a jeho kvalitativní charakteristiky, ohrožení ztrátou bydlení).¹²

Dále je to již výše zmiňované sladění pracovního a rodinného života, a to včetně státní podpory rodin se zaměstnanými rodiči formou sociálních a jiných služeb a opatření rodinné politiky v zákoníku práce a v dávkovém systému. Společným úkolem rodin a společnosti je vzdělávání dětí, jejich řádná výchova a rozvoj, socializace dětí a jejich příprava pro život.¹³

Je řada dětí, které byly odebrány rodičům, procházejí různými dětskými domovy, čelí nedostatku vnějšího citu, rodičovské lásky, bezpečí, jistoty, a naopak jsou vystaveni nebezpečí narušení osobnosti, která se projevuje vytěsněním obrazu rodičů, rodinného zázemí, jistoty budoucnosti. Každé dítě se s tím vyrovnává po svém, hledá náhradní zpětné vazby, buduje si zcela imaginární a nesprávné představy o životě „venku“, za zdi institucionální péče.¹⁴

1.2 Vliv institucionální péče na vývoj dítěte

Je nutné znát potřeby dětí umístěných v institucionální péči a zejména pak potřeby adolescentů v institucionálních podmínkách. Některé děti jsou umístěny do náhradní výchovy, do pěstounských rodin, kdy na začátku je vždy psychická deprivace.¹⁵

Psychické strádání v dětském věku může mít dalekosáhlé následky v pozdějším životě. I v České republice žije mnoho ohrožených dětí, je nutné věnovat pozornost psychické

¹² KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192753, s. 102.

¹³ KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192753, s. 19.

¹⁴ VOTRUBA, Svatopluk. *Dětský domov - záchrana i prokletí*. [České Budějovice]: Nová Forma, 2010. ISBN 978-80-87313-58-9, s. 13.

¹⁵ KUBÍČKOVÁ, Hana, Jan NĚMEČEK a Jaroslav ŠEBEK. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost: disciplinace členů Komunistické strany Československa v letech 1948-1952*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. Post Scriptum (UMPRUM): *Conditio humana*. ISBN 978-80-7464-017-9, s. 22.

deprivaci u dětí v nepříznivých rodinných poměrech a také v ústavní péči. V popředí by vždy měly být zájmy dítěte a mělo by se jednat o humanistický přístup.¹⁶

Každé dítě je jedinečná bytost, jinak zvládá emoce, jinak řeší problémy, nepříznivou životní situaci, každé je jinak fixováno na své původní rodinné prostředí a každé dítě má také jiné životní zkušenosti, zvláště pak dítě ohrožené z nefungující rodiny, z neharmonického rodinného prostředí (např. dítě žijící v rodině alkoholiků či rodičů závislých na jiných návykových látkách, dítě týrané, zneužívané či dítě, u kterého je zanedbávána výchova a jeho zdravý rozvoj apod.).

Ke každému dítěti je nutné přistupovat individuálně také v ústavní péči, a to bez rozdílu pohlaví, rasy, etnika a dalších aspektů. V institucionální péči je výchova a péče o děti poskytována na profesionální úrovni, dětí je zde více a mnohdy není prostor věnovat se každému dítěti každodenně zvlášť atd. I zde mohou děti strádat citově, psychicky, což na nich může, a často i zanechává, následky pro jeho další život.

Romské děti jsou specifické etnikum, v České republice jsou menšinou, problémy nemají pouze se začleněním se do většinové společnosti, ale také z hlediska výchovy či vzdělávání, kdy bariérou může být jazyk, jazyková chybovost, psaný a mluvený projev romských dětí a mládeže.¹⁷

V případě terénních sociálních pracovníků se jedná o:

- psychosociální pomoc;
- podporu edukace;
- materiální zabezpečení ze strany úředníků úřadu práce;
- sociálně právní ochrana dětí prostřednictvím pracovníků OSPOD chránící práva a bezpečí v zájmu dítěte a další pomoc a podporu.¹⁸

Je také velmi důležité, jak romské děti vnímají samy sebe, jak samy sebe situují, jak vnímají své okolí.¹⁹

¹⁶ LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5, s. 101.

¹⁷ BEDŘICHOVÁ, Zuzana. *Jazyk jako stigma?: analýza chybovosti textů romských žáků 9. ročníku základních škol praktických*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 9788073084868, s. 99.

¹⁸ LEVÍNSKÁ, Markéta, Dana BITTNEROVÁ a David DOUBEK. *Dohled a okraj: rozhodovací procesy*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 9788075710086, s. 17.

2 FORMY NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

V životě jsou situace, kdy se rodiče nemohou, či dokonce nechtějí starat o své děti. V tom případě je vhodné hledat optimální formu náhradní péče, což je jeden z úkolů orgánů sociálně – právní ochrany dětí.

2.1 Pěstounská péče

Jednou z forem náhradní rodinné péče je pěstounská péče, kdy je důležitá podpora pěstounských rodin a práce s nimi ze strany pracovníků pomáhajících profesí (sociální pracovníci, psychologové, pedagogové a další). Situace dítěte, které se ocitá mimo svou vlastní rodinu je specifická, může se jednat o dítě s poruchou chování, s CAN, s ADHD, se zdravotním postižením apod. V náhradní rodinné péči může docházet k řadě problémových situací a momentů, které je nutné řešit.²⁰

Se zájemci o pěstounskou péči jsou vedena jednání, pohovory, jedná se o proces prověřování a přípravy po doprovázení a ukončení pěstounské péče. Významnou roli v procesu ochrany ohrožených dětí sehrává v ČR Odbor sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V tomto procesu dochází k procesu adaptace jak na straně pěstounů, tak samotného dítěte či dětí, kdy se vytváří vzájemný vztah. Jedná se o trávení společného volného času, pomoc v domácnosti, o adaptaci ve škole atd.²¹

V životě rodin nastávají situace, ve kterých dochází „z objektivních či subjektivních příčin k nemožnosti rodičů obstat v rodičovských povinnostech a odpovědnosti v oblasti zajištění osobní péče o dítě a jeho právní ochrany“. Je důležité, aby česká právní ochrana poskytovala v co nejvyšší možné míře ochranu osobám, v jejichž prospěch jsou konkrétní podmínky českého právního řádu přijímány.²²

Jak bylo již uvedeno výše, do náhradní rodinné či institucionální péče jsou umístovány také děti s duševní poruchou, děti zdravotně postižené, děti s poruchou chování apod., které vyžadují zvýšenou a často specifickou péči, což bývá mnohdy pro náhradní

¹⁹ LEVÍNSKÁ, Markéta, Dana BITTNEROVÁ a David DOUBEK. *Dohled a okraj: rozhodovací procesy*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 9788075710086, s. 177.

²⁰ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče*. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026210207, s. 42.

²¹ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče*. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026210207, s. 42-43.

²² FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Academic papers. ISBN 978-80-759-8557-6, s. 18.

rodiče velmi náročné a v některých případech náhradní rodiče danou situaci nemusí zvládnout.

Je také nutné dbát na to, aby si náhradní rodiče a jim svěřené dítě do péče na sebe zvykli, aby si tzv. sedli, aby se mezi nimi vytvořil vztah harmonický, v němž bude mít místo tolerance, pochopení, respekt a úcta.

Do popředí zájmu společnosti nejen u nás, ale i ve světě, se dostává také problematika opatrovnictví dospělých osob, což je způsobeno narůstajícím počtem osob ve věku nad 18 let, které jsou soudem „zbaveny způsobilosti k právním úkonům anebo je tato způsobilost omezena z důvodu duševní poruchy“. Je nutno zlepšit kvalitu zdravotně-sociální péče o tyto osoby. Opatrované osoby jsou specifickou skupinou obyvatelstva, která se vyznačuje tím, že za ně rozhodují opatrovníci.²³

Vývoj opatrovnictví je podmíněn demograficky, a to z hlediska proměn struktury obyvatelstva a rodinných struktur. V posledních desetiletích došlo postupně:

- k reformě psychiatrické péče;
- k transformaci sociálních služeb;
- k provázanosti péče o osoby s duševní poruchou.²⁴

Cílem fungování státu v sociální oblasti je „vytváření podmínek ke stabilitě společenského života“, což se netýká pouze institucionální či náhradní rodinné péče a jen Romů, ale mnoha osob, které jsou ohroženy ve vlastní biologické rodině, tak jako i celých ohrožených rodin.²⁵

Každé dítě potřebuje stabilní zázemí, harmonickou rodinu, lásku, porozumění, ale také respekt a úctu ostatních členů rodiny, svého okolí. Mnoha dětem ale toto není dopřáno. V náhradní péči by neměl mít místo soucit, ale měl by být podporován zdravý vývoj dítěte.

Každé dítě se adaptuje na novou rodinu různě dlouhou dobu, mělo by být postupně zapojováno do různých aktivit, mělo by být chváleno. Rodičovství je o hledání

²³ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6, s. 144.

²⁴ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6, s. 205.

²⁵ JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6, s. 205.

rovnováhy, je nutno často změnit životní styl, své místo mají v náhradní rodinné péči slova útěchy.²⁶

Děti jsou jedinečnými bytostmi, každé ohrožené dítě má za sebou nějakou negativní zkušenost ze svého prvního domova, který může skýtat různá rizika. Důležité jsou pro dítě první roky života, kdy přebírá vzory zejména od svých rodičů a blízkých, později od svých vrstevníků, socializuje se, hledá své místo v kolektivu apod. Minulost má vliv na budoucnost života daného jedince.²⁷

Silným motorem bývá strach, který je nutno odbourat a který je „příčinou nadměrné ostražitosti“. Je nutné naladit se na dané dítě v rodině, odhalit, co se skrývá za jeho případnou neposlušností, řešit problémy, hovořit s dítětem, pomáhat mu budovat vzájemnou důvěru tak, aby se dítě cítilo v bezpečí. Chování dítěte vylepšuje snižování stresu, vytvoření pocitu bezpečí u dítěte v náhradní rodinné péči je však otázkou času a trpělivosti.²⁸

Důležité je:

- dítěti vštěpovat základní životní hodnoty, jako je úcta, laskavost, ale také např;
- při komunikaci udržovat oční kontakt;
- naslouchat dítěti;
- neposlušnost dítěte brát jako příležitost;
- být dítěti nablízku;
- nabízet možnosti, kompromisy;
- zvláštní sílu má zejména „upřímná láska, udržování atmosféry vzájemné úcty a respektu“.²⁹

Náhradní rodiče by si měli uvědomit, v jakém stavu dítě aktuálně je, co prožilo, jak k němu přistupovat, jak dosahovat rovnováhy v rodině. Velmi důležitá je sebeúcta, sebepoznání, pozitivní pohled na svět, zaměřovat se na emoce, pocity, na budování

²⁶ PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 64-65.

²⁷ PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 103.

²⁸ PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 103-105.

²⁹ PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 21.

vzájemného vztahu. Důležité je nastavit správnou a účinnou výchovnou strategii, naučit se zvládat problematické situace, řešit problémy.³⁰

Dítě by mělo být připraveno na to, co ho čeká, mělo by mu být vše vysvětlováno, vyvarovat by se měli náhradní rodiče přetěžování dítěte, měli by vést dítě k samostatnosti, procvičovat u něj sociální dovednosti, pracovat na dosahování výchovných cílů. Je nutné vytvořit dítěti bezpečné prostředí, ve kterém se bude cítit dobře, vytvořit mu domov.³¹

Některé děti jsou bezproblémové, jiné reagují i na běžné situace zlostně, agresivně, odmítají projevy náklonnosti apod. Každé dítě, které je předáno do náhradní rodinné péče či do institucionální péče prožilo nepříjemné či negativní věci, situace. Může trvat delší dobu, než začne opět někomu věřit a najde si k němu vztah. Osvojené děti a jejich adoptivní rodiny k sobě většinou naleznou cestu. Neexistuje však žádný jednotný postup, jak dítěti usnadnit adaptaci na nové rodinné prostředí, na novou rodinu.³²

Život dětí, které jsou odebrány z původní rodiny a umístěny do institucionální péče, a poté příp. do péče adoptivních rodičů, je složitý. Traumata, život bez mateřské lásky mohou mít dalekosáhlé následky pro jejich psychiku, což se může projevit v podobě osamění, sebepoškozování, sebevražedných tendencí, mentální anorexie apod. Trauma, které dítě prožilo má dopad na celý jeho další život, ale ukazuje také na lidskou houževnatost, odolnost a schopnost regenerace. Vazby mezi dítětem a původní rodinou bývají zpřetrhány a jen těžko se napravují anebo k nápravě nedojde vůbec. Tyto děti bývají ztracené, nikdo je neučil mít rád sám sebe, ostatní.³³

Nejen děti umístěné do náhradní péče se musí adaptovat na novou rodinu, ale také náhradní rodiče si musejí hledat k dítěti cestu. Často řeší mnohé problémy s výchovou, se školním prospěchem či dilema mezi tzv. profesionálkou a matkou navždy.³⁴

³⁰ PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 14.

³¹ PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 88.

³² PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 132.

³³ NAGY ŠTOLBOVÁ, Tereza. *Dcera padajícího listí: příběh o duši, která přežila díky lásce*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-738-7710-1, s. 15-17.

³⁴ ŠMAJDOVÁ BÚŠOVÁ, Katarína a Miloš KUČERA. *Profesionální rodičovství: etnografická studie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2779-3, s. 77-78.

Jsou děti, které nemohou z různých příčin či důvodů vyrůstat ve své vlastní biologicky příbuzné rodině a je jim nutné zabezpečit náhradní péči, v nejlepším případě je to vlastní širší rodina, v dalších případech pak je tato náhradní péče zajištěna u cizích osob anebo institucí.³⁵

System péče o ohrožené děti prošel významnou reformou zejména po roce 1989, po tzv. sametové revoluci, tak jako i sociální práce s rodinami včetně institucionální péče, která přináší v posledních desetiletích své výsledky, a to ve spojení s rekonstrukcí soukromého práva a přijetím nového občanského zákoníku, což je významným posunem v rámci vývoje práva rodinného.³⁶

I když se dítě narodí do prostředí plného agrese, domácího násilí, když je jeho svědkem anebo přímo obětí, když je obětí sexuálního zneužívání a je nuceno řešit nedětské starosti, neznamená to, že se jeho životní osud nemůže změnit. Často jsou to blízcí příbuzní nebo sousedé, kteří zasáhnou do jejich osudu, nabídnou pomoc, násilí nahlásí příslušným orgánům. Řadu dětí je možné posunout k jejich pravému já, dát jim naději, že svět není jen zlý, nabídnout jim bezpodmínečnou lásku a naději na lepší život, než který dosud ohrožené děti prožily.³⁷

Partner či rodič, který vykazuje rysy narušené osobnosti, má velmi zhoubný vliv na své okolí, narušuje rovnováhu rodiny, domácnosti a okolí. Rodinné prostředí pak není místem ke zdárnému vývoji dítěte, ale stává se zdrojem destrukce, odosobnění, obav, strachu. Narušení rodiče nejsou schopni pozitivních emocí anebo pocitů, způsobují v rodině psychické a fyzické násilí, kdy psychické násilí může způsobit daleko větší šrámy na dětské duši.³⁸

Je řada rodičů, kteří dětmi manipulují, vyvolávají v nich strach, úzkost, deprese, vyvíjejí na dítě nátlak, výjimkou nejsou v některých rodinách fyzické tresty, psychický nátlak, kdy dítě postupně ztrácí sebedůvěru, sebeúctu, životní rovnováhu. Ohroženým dětem je možné pomoci, často však dochází k týrání dětí za zavřenými dveřmi a dlouho trvá než všímavý blízký, soused nebo učitel ve škole zjistí, že s dítětem není něco

³⁵ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 15.

³⁶ TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3, s. 15.

³⁷ JANÁKOVÁ, Barbora. *Bála jsem se usnout: o holčičce, která uměla snít, o začarovaném dětství a o hledání naděje*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2021. ISBN 978-80-7553-899-4, s. 65.

³⁸ PONCET-BONISSOL, Yvonne. *Psychický nátlak v rodině*. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026201533, s. 29.

v pořádku. Tyto ohrožené děti mění chování, mohou být zamlklé, stranit se kolektivu apod., ale mohou být také agresivní, neposlušné, bez kladných emocí atd.³⁹

Důležitá je především prevence traumatu u dětí, obnovení jejich důvěry, vitality, odolnosti, sebedůvěry sebeúcty. Je nutné dítěti porozumět, respektovat jeho bolest. Je mnoho dětí, které zažily šikanu, násilí či zneužití. Je také řada dětí, které ztratily své blízké a neumějí se s touto skutečností vyrovnat (rozvod, úmrtí, dopravní nehoda apod.). Mnoho dětí prožívá místo radosti trápení, starosti. Děti je nutné chránit před nebezpečím, pomáhat jim, provádět prevenci, aby se nestaly kořistí predátorů anebo nevinými oběťmi životních událostí.⁴⁰

2.2 Klokánek

Projektem Fondu ohrožených dětí je Klokánek, který má za cíl nabídnout dětem namísto ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči, a to na dobu, dokud se nemohou vrátit ke své původní rodině anebo dokud pro ně není nalezena trvalá náhradní rodinná péče (osvojení, pěstounská péče anebo svěření do výchovy třetí osoby).⁴¹

Klokánek je rodinnou alternativou ústavní péče, svou činnost vykonává z pověření Ministerstva práce a sociálních věcí ČR coby zařízení pro děti, které vyžadují okamžitou pomoc a mohou zde být přijímány děti:

- na základě žádosti rodičů;
- na základě soudního rozhodnutí (předběžné opatření, rozsudek);
- na základě žádosti sociálně právní ochrany dětí;
- na základě žádosti samotného dítěte anebo osoby, která malé dítě našla opuštěné anebo v jiné krizové situaci.⁴²

V krizové situaci může dítě zůstat v Klokánku i proti vůli rodičů, a to do doby rozhodnutí soudu o předběžném opatření. Většina dětí přijímaných do institucionální péče má stejnou anamnézu, a to:

³⁹ PONCET-BONISSOL, Yvonne. *Psychický nátlak v rodině*. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026201533.

⁴⁰ LEVINE, Peter A. a Maggie KLINE. *Prevence traumatu u dětí: průvodce k obnovení důvěry, vitality a odolnosti*. Praha: Maitrea, 2014. ISBN 978-80-87249-61-1, s. 34.

⁴¹ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokánek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokánek) [online]. [cit. 2021-7-1].

⁴² [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokánek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokánek) [online]. [cit. 2021-7-1].

- zanedbávání;
- domácí násilí;
- neschopnost zajistit řádnou péči;
- týrání;
- zneužívání;
- bytové důvody;
- hospitalizace osamělého rodiče;
- svěření dítěte za účelem zajištění náhradní rodinné péče.⁴³

Klokánek má nepřetržitý provoz a je možné zde přijmout již novorozence, kdy matky těhotenství např. tají anebo porodí dítě mimo zdravotnické zařízení. První Klokánek byl otevřen v roce 2000, zajišťují klasickou rodinnou péči v bytech tzv. tet a strýců, kteří jsou zaměstnanci Klokánku anebo se tak děje v objektech Klokánku se služebními byty, kdy se o děti starají po týdnu dvě stabilní tety.⁴⁴

Cílem je, aby se děti mohly vrátit po zlepšení situace domů a pokud to není možné, aby byly svěřeny do trvalé náhradní rodinné péče příbuzných anebo cizích osob. Průměrná doba pobytu dětí v Klokánku se pohybuje kolem půl roku, 60 % dětí je navráceno k rodičům, 30 % dětí přechází do trvalé náhradní rodinné péče a 10 % dětí ukončí pobyt v Klokánku v den své zletilosti anebo umístěním do péče jiného zařízení (nemocnice, psychiatrie, ústavní výchova).⁴⁵

V Klokánku pečuje vždy jedna osoba v samostatných bytech o max. tři až čtyři děti. Jedná se o velmi náročnou péči, neboť zde přicházejí děti zanedbané, opožděné v celkovém vývoji, děti deprimované, traumatizované, s nočními děsami, s nevhodnými návyky a projevy, děti vyžadující intenzivní péči.⁴⁶

Jsou proto také kladeny vysoké nároky na osobnost „klokaních“ tet a strýců, kteří musí podstoupit psychologické vyšetření, jsou pečlivě vybíráni, měli by mít zkušenosti s výchovou vlastních anebo přijatých dětí. Velmi důležitá je osobní znalost zájemců, kdy jsou pořádány poradensko-relaxační pobyty pro náhradní rodiny, dále týdenní

⁴³ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek) [online]. [cit. 2021-7-1].

⁴⁴ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek) [online]. [cit. 2021-7-1].

⁴⁵ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek) [online]. [cit. 2021-7-1].

⁴⁶ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek) [online]. [cit. 2021-7-1].

střídavé cykly v Klokánku, a to za přítomnosti sociálních pracovníků, psychologů, příp. pediatrů apod.⁴⁷

Pro zájemce o péči nejen o romské děti jsou kladeny kromě výše uvedeného tyto požadavky:

- morální a trestní bezúhonnost;
- minimálně středoškolské vzdělání;
- empatie;
- schopnost vytvořit útulné a citově vřelé prostředí pro dítě či děti;
- schopnost řádného vedení domácnosti;
- odolnost vůči psychické i fyzické zátěži.⁴⁸

V Klokánku by měly děti získat pocit bezpečí, lásku, tety a strýcové by měli dětem vytvořit rodinné prostředí, hrát si s nimi, chodit na vycházky apod. Je faktem, že mnohé děti toto vůbec ze své původní rodiny neznají. Do Klokánku jsou přijímány děti bez ohledu na věk, sourozenci nemusí být tedy rozdělováni. Může se jednat o přijetí dítěte i na jeho vlastní žádost, např. při útěku z domova apod.

Péče o děti v Klokánku je cca o padesát tisíc korun na dítě za rok levnější, než by bylo dítě umístěno do ústavní výchovy.⁴⁹

Tety a strýcové v Klokánku:

- zajišťují celkovou péči;
- dbají o řádný tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj svěřených dětí;
- chrání jejich zájmy;
- usměrňují jejich jednání;
- vykonávají nad svěřenými dětmi dohled dle stupně jejich vývoje, věku;
- vytvářejí vřelá rodinná prostředí;
- nepoužívají fyzické a další ponižující tresty či jednání vůči svěřeným dětem;
- zajišťují vhodnou stravu, vaří;
- dbají na řádnou školní přípravu dětí;

⁴⁷ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek) [online]. [cit. 2021-7-1].

⁴⁸ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek) [online]. [cit. 2021-7-1].

⁴⁹ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek) [online]. [cit. 2021-7-1].

- udržují svěřenou rodinnou buňku, společnou kuchyň, společné sociální zařízení, eventuálně svůj byt, dům;
- vedou děti k čistotě a pořádku dle jejich schopností, věku, vývoje;
- vedou denní záznamy o svěřených dětech, o jejich projevech, zdravotním stavu, návštěvách rodinných příslušníků apod;
- vedou pokladní knihu, provádí měsíční vyúčtování svěřených finančních prostředků;
- účastní se porad, supervizí, školení;
- účastní se poradensko-relaxačních pobytů pro náhradní rodiny se svěřenými dětmi anebo prázdninových pobytů pro děti z Klokánku;
- účastní se práce s rodina svěřených dětí;
- dodržují bezpečnostní a požární předpisy;
- dbají pokynů odborných a nadřízených pracovníků Fondu ohrožených dětí.⁵⁰

2.3 SOS vesničky

V souvislosti s daným tématem této práce je nutné zmínit dále SOS vesničky, které také pomáhají ohroženým dětem. Jsou neziskovou organizací poskytující pět typů služeb, a to:

- v rámci terénní sociální služby SOS Kompas pracují s ohroženými rodinami, pomáhají řešit krize znemožňující řádnou péči o děti;
- provozují krizové centrum SOS Sluníčko poskytující dětem 24hodinovou péči, vytváří rodinné prostředí (jedna pečovatelka na max. čtyři děti);
- pomáhají pěstounům v rámci služby SOS Přístav např. s vhodným bydlením;
- nízkoprahové zařízení SOS Kajuta umožňuje dětem trávit smysluplně čas;
- v rámci SOS Kotva (dům na půl cesty) poskytuje podporu v začátku samostatného života.⁵¹

První SOS vesnička vznikla v Rakousku v roce 1949 a dnes působí tyto dětské SOS vesničky ve 136 zemích na světě. V rozvojových zemích poskytují tyto vesničky podporu dětem také v rámci zajištění vzdělávání.⁵²

⁵⁰ [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokaneek) [online]. [cit. 2021-7-1].

⁵¹ [Https://www.sos-vesnicky.cz/o-nas/#top](https://www.sos-vesnicky.cz/o-nas/#top) [online]. [cit. 2021-7-14].

⁵² [Https://www.sos-vesnicky.cz/o-nas/#top](https://www.sos-vesnicky.cz/o-nas/#top) [online]. [cit. 2021-7-14].

U nás se začaly SOS dětské vesničky budovat v roce 1969 v tehdejší Československu, u jejich zrodu stál profesor dětské psychologie Zdeněk Matějček a významný pediatr Jiří Dunovský. I když byl v 70. letech 20. století veškerý majetek této organizace znárodněn a vesničky přestaly fungovat, po tzv. sametové revoluci v roce 1989 byla činnost SOS dětských vesniček obnovena.⁵³

⁵³ <https://www.sos-vesnicky.cz/o-nas/#top> [online]. [cit. 2021-7-14].

3 ROMSKÉ ETNIKUM

Do ústavní či náhradní rodinné péče se dostávají děti z odlišné kultury, komunity, ale také ze zahraničí, z problémového prostředí, se „zvláštním chováním anebo děti s odlišnými nebo zvláštními emočními potřebami“. Jsou rodiny, které se rozhodly poskytnout dítěti nový domov a v této péči jim pomáhají profesionální pracovníci.⁵⁴

Romské děti, kterým je v této práci věnována pozornost patří k dětem s odlišnou kulturou a komunitou.

Společenská integrace romského etnika je často diskutovaným tématem, a to nejen z hlediska vzdělávání Romů. Romská národnostní menšina má svá specifika, svou kulturu, vyznává své hodnoty, kdy je nutné vycházet také ze základních historických informací o této menšině žijící v české společnosti.⁵⁵

Pro integraci Romů je však vzdělávání velmi důležité, je jedním ze základních předpokladů v integračním procesu, při jejich asimilaci, kdy je nutné klást důraz na odlišnou kulturu tohoto etnika a na respekt k němu. Není možné „potlačit zvyky, tradice a kulturu včetně jazyka Romů, ale je naopak potřebné je respektovat coby národnostní menšinu s jejími specifiky i právy“.⁵⁶

Reakce společnosti na přítomnost Romů se vyvíjejí od jejich pronásledování v různých oblastech Evropy, přes asimilační politiku Marie Terezie a Josefa II. po příchod Romů na naše území na přelomu 19. a 20. století až po současnost. Mnoho lidí nemá k Romům kladný vztah, existují různé předsudky k této menšině v české společnosti.⁵⁷

Některým Romům se daří překonat etnicky podmíněné sociální bariéry a dosáhnout vyššího socio-ekonomického postavení, ale mnoho romských rodin žije na periferii

⁵⁴ PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0, s. 11.

⁵⁵ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 4., V nakl. Karolinum 2., rozš. a upr. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5, s. 13.

⁵⁶ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 4., V nakl. Karolinum 2., rozš. a upr. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5, s. 13.

⁵⁷ ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 4., V nakl. Karolinum 2., rozš. a upr. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5, s. 29.

měst v sociálně vyloučených lokalitách, v ghettech, kde často nejsou vhodné podmínky pro zdravý vývoj dítěte a pro jeho odpovídající vývoj a výchovu či vzdělání.⁵⁸

Romové jsou etnickou a sociálně znevýhodněnou skupinou v České republice, mají svou bohatou historii, ale „jsou předmětem sociálně-politických opatření, neexistuje rovnost sociálních šancí, dochází k explanaci systémové i kulturologické, k jejich propojení“. Na sociální mobilitu je možné pohlížet z hlediska makro-sociologického i mikro-sociologického. Důležitá je podpora individuálního úsilí a kulturního kapitálu rodiny, pokud tato je však funkční a není ohrožena.⁵⁹

V české společnosti se vyskytují stereotypy a předsudky vůči Romům, často je na ně z hlediska většinové společnosti pohlíženo jako na problémové jedince či rodiny. Také děti v institucionální péči se mohou potýkat s náznaky rasismu, diskriminace. Negativní stereotypy vůči Romům se staly „manipulačním nástrojem politiky a také živnou půdou pro ideologii moderního anti-ciganismu, který je součástí narůstajícího rasismu“.⁶⁰

Jak bylo již uvedeno, romské etnikum je specifické, ale bez poznání Romů, jejich tradic, způsobu života není možné je zcela pochopit, mají svou kulturu, svůj jazyk, a tedy není možné ani porozumět a předcházet konfliktům, ke kterým dochází. Romové mají existenciální úzkost, která je způsobena po tisíciletí trvajícím ohrožením, nejistotou, sociálním vyčleňováním namísto sociálního začleňování, integrace, narušením jejich duševní integrity.⁶¹

Úzkosti a traumata se přenášejí opakovaně z generace na generaci a výsledkem mohou být posttraumatické stresové poruchy u některých jedinců, které ovlivňují jejich chování, což na první pohled může působit nelogicky a neakceptovatelně. Osvojené vzorce chování garantují Romům jejich duševní integritu, a to i za cenu sociálně patologického chování, které je drží v sociální izolaci. Jedná se o sebepřijetí Romů, o vypořádání se s existenčními úzkostmi, a jak ukazují některé studie, kořeny

⁵⁸ FÓNADOVÁ, Laura. *Nenechali se vyloučit: sociální vzestupy Romů v české společnosti: (kvalitativní studie)*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6574-1, s. 18.

⁵⁹ FÓNADOVÁ, Laura. *Nenechali se vyloučit: sociální vzestupy Romů v české společnosti: (kvalitativní studie)*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6574-1, s. 77.

⁶⁰ WEINEROVÁ, Renata. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2632-1, s. 25.

⁶¹ SAMKOVÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Praha: Blinkr, 2011. ISBN 978-80-87579-03-9, s. 66.

sociálního vyloučení Romů je psychologického původu. Vztahy Romů a majoritní společnosti jsou napjaté, sociální vyloučení má psychologické a historické příčiny.⁶²

Svět Romů, a tedy i romských dětí, je mnohotvárný a pestrý. Je mezi nimi však mnoho sociálně slabých a sociálně vyloučených osob. Romové by měli být součástí současné otevřené evropské společnosti, a to i když se vždy lišili od většinové společnosti, fascinovali ji i dráždili. Romové byli pronásledováni, pokusy o asimilaci v dějinách tohoto etnika nebyly úspěšné. Docházelo a stále dochází ke střetu staré kočovné, svobodomyšlné kultury a moderního světa. Vztah k Romům se proměňuje v souvislosti s historickým a politickým vývojem, s masovou emigrací českých a slovenských Romů, kdy tito odcházeli např. do Anglie či do Kanady.⁶³

⁶² SAMKOVÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Praha: Blinkr, 2011. ISBN 978-80-87579-03-9, s. 111.

⁶³ OSTAŁOWSKA, Lidia. *Cikán je cikán*. Přeložil Lucie ZAKOPALOVÁ. Praha: Dokořán, 2016. ISBN 9788073637101, s. 59.

4 ODEBRÁNÍ DÍTĚTE

Odebrání dítěte z původní rodiny dítěte probíhá většinou velmi emotivně a je obrovskou psychickou zátěží zejména pro dítě samotné, ale také pro další zainteresované strany, tj. rodiče, sociální pracovníky a další zainteresované osoby.

Při odebírání dítěte je vycházeno zejména z Úmluvy o právech dítěte (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.), kdy za základní princip je považována „prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte ze strany rodičů“ (zákonných zástupců) a kdy stát jim „poskytuje potřebnou pomoc a zabezpečuje rozvoj institucí, zařízení a služeb péče o děti“ (č. 18 Úmluvy).⁶⁴

Jsou to rodiče, kteří nesou odpovědnost za zabezpečení nezbytných životních podmínek pro rozvoj dítěte, stát pak poskytuje materiální pomoc a podpůrné programy (potravin, bydlení, šatstvo aj.). Nutná je ochrana rodičovství a rodiny, k odloučení rodičů a dětí proti jejich vůli může dojít pouze na základě rozhodnutí soudu a na základě zákona.⁶⁵

4.1 Odebrání dítěte z legislativního hlediska

Z legislativního hlediska vymezují proces odebrání dítěte, institucionální péči a další zejména tato zákonná opatření:

- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny, vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči, širší sociální prostředí dítěte);
- zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (nedostatečné bytové či majetkové poměry rodičů dítěte nemohou být důvodem pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově, pokud jsou jinak rodiče způsobilí dítěti zabezpečit řádnou výchovu a plnit rodičovské povinnosti);
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů;

⁶⁴ https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrS/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf [online]. [cit. 2021-6-27].

⁶⁵ https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrS/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf [online]. [cit. 2021-6-27].

- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- zákon č. 108/2006, o sociálních službách a další.⁶⁶

O způsobu umístění dítěte do institucionální péče je rozhodováno:

- na základě žádosti rodiče;
- na základě rozhodnutí soudu;
- na žádost dítěte/OSPOD.⁶⁷

⁶⁶ https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrs/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf [online]. [cit. 2021-6-27].

⁶⁷ https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrs/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf [online]. [cit. 2021-6-27].

5 ROMSKÉ DĚTI V ÚSTAVNÍ PÉČI

Není vhodné jakkoli odlišovat romské děti v ústavní péči od ostatních dětí, i když tyto děti pocházejí v mnoha případech z odlišného prostředí, mají odlišnou výchovu. Jsou to však stále děti, které mají své potřeby, potřebují lásku a péči svých rodičů a pokud jim ji rodiče či blízcí nejsou schopni dát anebo jejich další rozvoj ohrožují nevhodnou výchovou apod., pak jsou tyto děti umisťovány do ústavní péče či do náhradní rodinné péče.

Je jistě možné klást otázky a zamýšlet se nad tím, jakým způsobem, na jakých procesech a důkazech jsou děti odebírány ze své původní rodiny, jakými psychickými traumaty procházejí, jaká je jejich adaptabilita na nové prostředí, na ústavní péči, zda je odebrání dítěte do ústavní péče opravdu nutné apod.

Vždy by se mělo jednat především o zájem dítěte, neboť je mnoho dětí týraných, zneužívaných či zanedbávaných a v ústavní péči je jim poskytnuta profesionální péče, která v některých případech nahradí rodičovskou lásku, kterou vlastně řada odebraných dětí ze strany svých rodičů v původní rodině nepoznala.

Je faktem, že ústavní péče se nejen na romských dětech zcela jistě určitým způsobem podepíše, že ústavní péče nenahradí rodinné zázemí, harmonickou rodinu. Děti jsou zde pod odborným dozorem, mají daný režim, a i když je o ně postaráno a jsou uspokojovány jejich základní potřeby, láska, pochopení a porozumění rodičů a blízkých je nenahraditelná.

Romské děti mají stejné či podobné problémy jako ostatní děti, rozdílný je však jejich původ, specifikum romského etnika, odlišná kultura, jazyk, tradice. Integrace Romů do většinové společnosti je velmi složitý a zdlouhavý proces a jak ukazuje praxe, není zcela možná.

I když romské děti mohou pociťovat v ústavní péči diskriminaci, mohou být šikanovány apod., nemusí se jednat vždy o to, že jsou Romové. Děti jsou velmi zranitelné, často se neumějí bránit, mnoho jich nezažilo pěkné dětství a v ústavní péči je některým dětem líp, než by vyrůstaly v původní rodině plné násilí, agrese, domácího násilí.

6 PŘIPRAVENOST DĚTÍ NA ODCHOD Z ÚSTAVNÍ PÉČE

O připravenosti dětí na odchod z ústavní péče jsou vedeny mnohé diskuse a debaty. Dětem je v ústavní péči poskytována odborná péče, jsou uspokojovány jejich základní potřeby, je o ně dobře postaráno. Je však otázkou, zda jsou připraveny tyto děti dobře na odchod z ústavní péče, zda nejsou tzv. hozeny do vody bez další pomoci a podpory.

Je faktem, že o děti v ústavní péči je dobře postaráno zejména po materiální stránce, vše je za ně vyřizováno a je otázkou, zda jsou tyto děti pak připravovány dobře a včas na odchod z ústavní péče tak, aby si uměly již samy v každodenním běžném životě poradit.

Často jsou vazby u některých dětí s původní rodinou trvale zpřetrhány, některé děti jsou sirotky a bližší rodina o ně nejeví zájem, některé neznají nikoho kromě vychovatelů, učitelů, svých vrstevníků v ústavní péči či spolužáků a po odchodu z ústavní péče si nemusejí umět s reálným životem poradit (hledání bydlení, zaměstnání, hrazení složenek, jejich vyplnění, hospodaření s financemi apod.). Tyto děti se mohou stát obětmi systému, mohou sklouznout na šikmou plochu, páchat trestnou činnosti, stát se závislými na návykových látkách, provozovat prostituci apod.

Připravovat děti na odchod z institucionální péče, by měly zaměstnanci těchto ústavů ve spolupráci s odborníky, zhruba od patnácti let věku dítěte. Příprava by měla probíhat dlouhodobě a systematicky.

6.1 Odchod dětí z ústavní péče

Odchod dětí z ústavní péče může být v některých případech bezproblémový, v jiných naopak ne. Děti, o které bylo dosud postaráno, se najednou musí postarat samy o sebe, často nemají žádné rodinné zázemí, kdy by se mohli opřít o blízké, o své rodiče a musí si hledat samy cestu životem. Musí se naučit hospodařit správně s penězi, najít si bydlení, zaměstnání, začlenit se do společnosti, najít si přátele, partnera. Bohužel se to mnohým dětem odchodem z ústavní péče nepodaří, některé si neumí se svým novým životem mimo ústavní péči poradit, některé sklouznou na šikmou plochu apod.

Harmonickou rodinu a fungující rodinné zázemí nic nenahradí, bohužel, mají některé děti vlastně štěstí, jsou-li z některých rodin odebrány a ve kterých zažívají domácí násilí, zneužívání, týrání apod.

Ať už se jedná o romské děti nebo ne, rodina je základ společnosti, děti by zde měly nacházet lásku ze strany rodičů, pochopení, vzájemnou úctu a respekt, odpovídající výchovu k základním životním hodnotám, v rodině přebírají vzory chování, socializují se. Pokud rodina, respektive rodiče, selžou, pak dochází k problémům, k ohrožování výchovy a zdravého rozvoje dítěte.

Mnohé děti jsou svědky a často i oběťmi domácího násilí, páchaní trestné činnosti a dalších negativních jevů, do dalšího života si odnášejí negativní zážitky, traumata, se kterými se někteří jedinci zcela nevypořádají nikdy. Je nutné porozumět dětskému světu a životu vůbec.⁶⁸

Mladí lidé, kteří odcházejí z institucionální péče, např. z dětských domovů, mají mnohem ztíženější situaci oproti svým vrstevníkům, táhnou si břemeno nedostatečného rodinného zázemí, mnohdy také prožitá traumata, nejsou vybaveni dostatečnou finanční gramotností, tzn. že neumějí vycházet dobře s penězi a mívají problémy s praktickým životem mimo institucionální péči, jako je např. vaření nebo praní apod. Je mnoho dětí, které přechod do skutečného života zvládli bez problémů, staly se úspěšnými a spokojenými, je také řada dětí, které tuto situaci nezvládly.⁶⁹

Mladí lidé opouštějící „děčák“ jsou v mnohém stejní, jako jejich vrstevníci a v mnohém zcela odlišní, snaží se odloučení zvládnout, musí se o sebe sami postarat. Dveře domova se jim jednou provždy zavřou a jejich další život je prakticky již jen na nich.⁷⁰

Možnosti bydlení, které mladiství po odchodu z dětského domova mají, jsou:

- domy na půli cesty;
- sociální bydlení;
- ubytovny;

⁶⁸ MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 9788074297977, s. 36.

⁶⁹ HYMPL, Josef a Pavel CECHL. *Hejno bílých vran, aneb, Když opustíte děčák*. Praha: Maxdorf, c2013. ISBN 978-80-7345-371-8, s. 168.

⁷⁰ HYMPL, Josef a Pavel CECHL. *Hejno bílých vran, aneb, Když opustíte děčák*. Praha: Maxdorf, c2013. ISBN 978-80-7345-371-8, s. 168-169.

- zaměstnanecké byty;
- startovací byty.

7 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části bakalářské práce předkládám výsledky dotazníkového šetření a rozhovorů s respondenty, kteří v krátkém časovém horizontu opustí dětský domov. Otázky v dotazníku i při rozhovorech jsou směřovány na situace spojené s odchodem z dětského domova. Pokládala jsem je srozumitelně, citlivě a neutrálně. Správně položenou otázkou jsem chtěla dát respondentovi možnost použít vlastní slova, aniž by mu byla předem předurčena odpověď. Dotazníky i rozhovory jsou anonymní.

Cíl výzkumného šetření

Cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit, jak jsou mladiství opouštějící dětský domov připraveni na reálný život mimo dětský domov, zmapování jejich situace, jejich cílů a plánů a vlastního pohledu na danou problematiku. Formou rozhovoru a dotazníků jsem chtěla zjistit, zda vědí, jaké mají možnosti v bydlení, jak jednat s úřady (úřad práce, správa sociálního zabezpečení), zda si poradí s chodem domácnosti. Dále mě zajímala jejich finanční gramotnost, zda budou umět hospodařit s penězi. Jedna z výzkumných otázek byla, s kým o těchto věcech nejvíce hovoří, kdo s nimi tuto situaci nejvíce probírá. Další se týkaly toho, jaké mají plány do budoucna, jak si svůj život mimo dětský domov vlastně představují, jaká jsou jejich přání a vize do budoucna. Rozhovorem s ředitelkou dětského domova bylo mým cílem zjistit její názor na úspěšnost přípravy dětí na odchod, zda mají informace o mladistvých, kteří již dětský domov opustili, jestli existuje nějaká zpětná vazba.

Metodika

Jako první výzkumnou formu jsem zvolila kvalitativní výzkum formou polostrukturovaného rozhovoru s pěti respondenty, kteří budou dětský domov v brzké době opouštět, a jejich paní ředitelkou.

Druhá, kvantitativní část výzkumného šetření je formou dotazníkového šetření. Dotazníků mám k dispozici 102 a obsahují sedm otázek. Na základě odpovědí z rozhovorů a dotazníků jsem ověřila stanovené hypotézy a provedla analýzu dat.

Zkoumaný vzorek

Rozhovory jsem provedla v dětském domově v Litoměřicích s pěti respondenty, mladistvými ve věku 15 let a více, kteří budou během několika let opouštět dětský domov. Tři z těchto respondentů jsou romského původu. Z rozhovoru s ředitelkou uvedeného dětského domova jsem chtěla získat i názor dospělé osoby, která má na danou problematiku objektivní pohled.

Dotazníky jsem umístila do uvedených dětských domovů. Jedná se o dětské domovy Litoměřice, Dlažkovice, Ústí nad Labem, Teplice, Most a Chomutov. Předem jsem se domluvila s jednotlivými řediteli, aby dotazníky dětem předali a umožnili jejich vyplnění. Dětských domovů jsem vybrala několik, abych získala co nejvíce vhodných respondentů pro předkládanou práci. K vyhodnocení mám k dispozici 102 dotazníků. Z celkového počtu je 69 mladistvých romského původu, 33 neromského. Největší zastoupení romských dětí je v DD Chomutov (90 %) a DD Ústí nad Labem (87 %).

Výzkumné otázky a stanovení hypotéz

Výzkumné otázky formou rozhovoru a dotazníků jsou směřovány na mladistvé, kteří v nejbližších letech opustí DD.

- 1) Jak jsou mladiství připraveni na odchod z DD?
- 2) Znájí své možnosti bydlení po opuštění DD?
- 3) S kým tyto otázky nejčastěji řeší?

Hypotézy

H1: Respondenti nejsou dostatečně připraveni na odchod z DD. H2: Respondenti mají jasnou představu o svém budoucím bydlení.

Hypotéza H1 měla potvrdit, či vyvrátit, zda jsou mladiství dostatečně připraveni na odchod z dětského domova. K vyhodnocení výsledků stanovené hypotézy jsem položila v dotazníku otázky č. 3, 6. Díky odpovědím z rozhovorů s respondenty i paní ředitelkou a výsledkům z dotazníkového šetření, se mi tuto hypotézu podařilo ověřit částečně. Děti

jsou na odchod z dětského domova připraveny velice dobře teoreticky. Tuto problematiku s nimi řeší dostatečně dopředu vychovatelky, sociální pracovníci i ekonomové, kteří dětem vysvětlují, jak hospodařit s penězi, jednat s úřady apod.

Většina dětí má pocit, že připraveny jsou. Avšak realita bývá opačná, hledání bydlení, zaměstnání, starosti a problémy spojené s hospodařením peněz nakonec ukážou, že připravenost byla opravdujen teoretická.

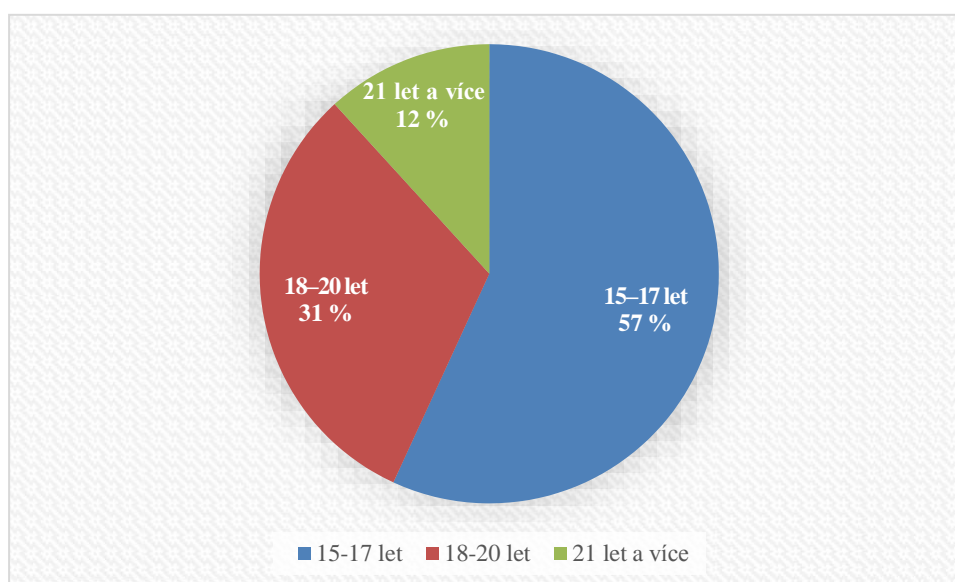
Hypotéza H2 měla potvrdit, či vyvrátit, zda mají mladiství jasnou představu o svém budoucím bydlení. Tuto hypotézu se mi podařilo hlavně díky odpovědím z dotazníku zcela potvrdit. Na potvrzení této hypotézy jsem využila hlavně odpovědi č. 4, 5. Mladiství mají jasnou představu, kde chtějí bydlet, v úvahu u nich připadají hlavně domy na půli cesty či startovací byty, popřípadě ubytovny. Minimum z nich se chce vrátit do své původní biologické rodiny, což není z mého pohledu nejvhodnější varianta. Tato problematika je s nimi diskutována dostatečně včas, mladiství jsou velmi dobře seznámeni se svými možnostmi. Vědí, jak to v těchto bytech funguje, proto si dokážou udělat jasnou představu o tom, kde chtějí po opuštění dětského domova žít.

Výsledky průzkumu

Grafické zpracování výsledků

Grafické zpracování je seřazeno dle odpovědí v dotazníku.

Otázka č. 1: Kolik je ti let?

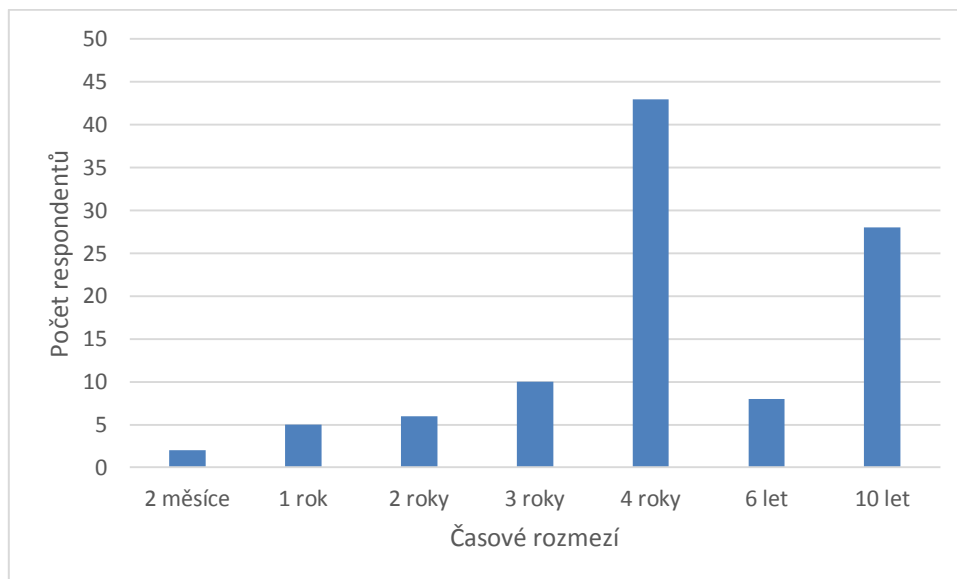

Graf č. 1: Věk respondentů

Graf č. 1 znázorňuje věk respondentů. Na výběr bylo ze tří možností. Mezi odpovídajícími je 57 % ve věkovém rozmezí 15–17 let (58 respondentů), 31 %

v rozmezí 18–20 let (32 respondentů), 12 % ve věkové hranici 21 let a více (12 respondentů).

Otázka č. 2: Jak dlouho jsi v DD?

Graf č. 2 : Délka pobytu v DD

Graf č. 2 znázorňuje délku pobytu dětí v dětských domovech. Nejkratší doba pobytu byla 2 měsíce, nejdelší 10 let. Nejvíce respondentů tráví v DD 4 roky.

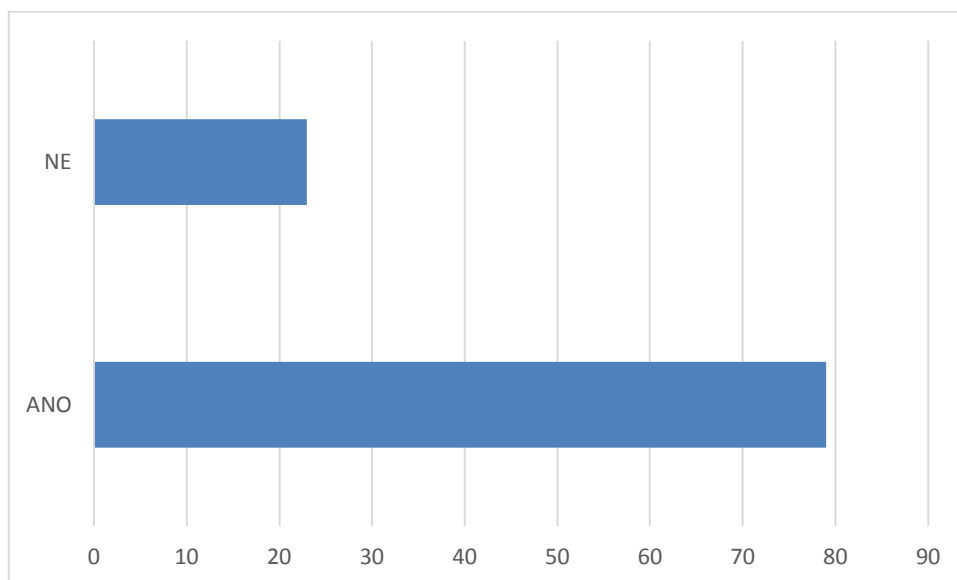
Otázka č. 3: S kým řešíš odchod z DD?

Tabulka č. 1 zobrazuje, s kým respondenti nejvíce řeší odchod z DD. Jako nejčastější uváděli vychovatelky či sociální pracovníci. Rodina a kamarádi měli stejné zastoupení odpovědí.

Tabulka č. 1: Řešení otázky odchodu z DD

S kým řešíš odchod z DD?	Počet respondentů
S rodinou	9
S kamarády	9
S vychovatelkami	65
Se sociálními pracovníky	19

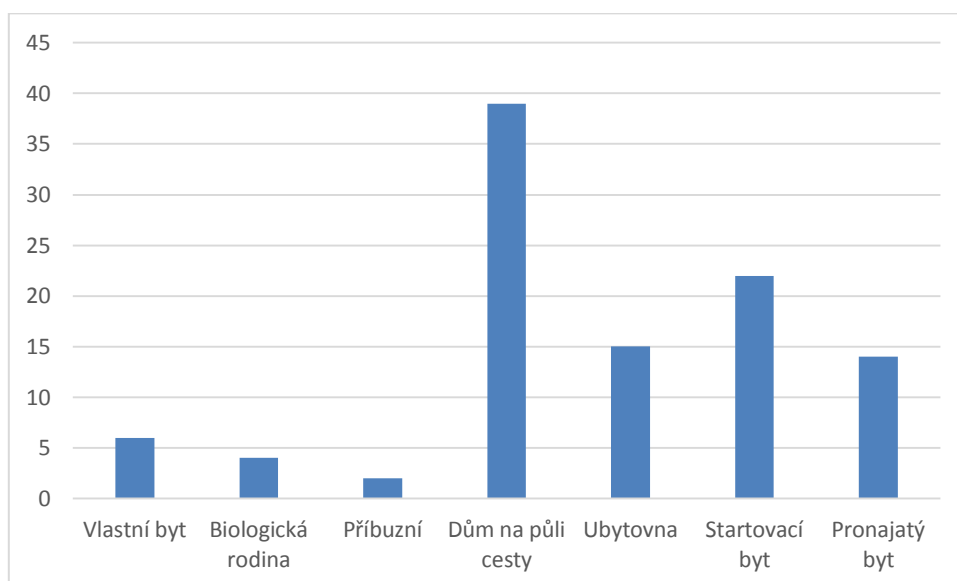
Otázka č. 4: Víš, jaké jsou tvé možnosti bydlení po opuštění DD?

Graf č. 3: Možnosti bydlení po opuštění DD

Graf č. 3 znázorňuje, kolik respondentů ví o svých možnostech bydlení po opuštění DD. NE odpověděli spíše mladší respondenti, kteří se touto problematikou zatím příliš nezabývají.

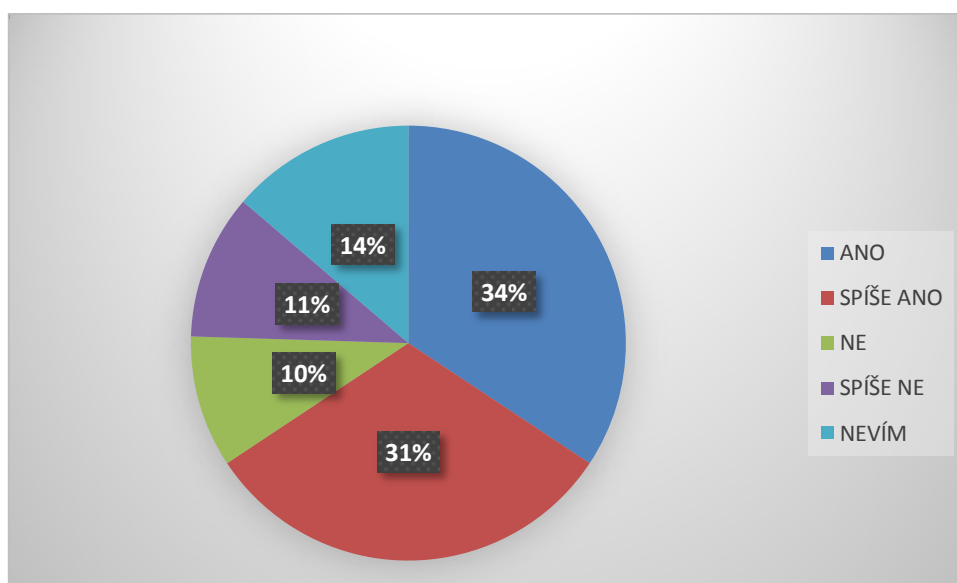
Otázka č. 5: Kde plánuješ bydlet po odchodu z DD?

Graf č. 4: Výběr typu bydlení

Graf č. 4 zobrazuje, jak si respondenti myslí, že budou po odchodu z DD bydlet. Většina uvedla jako nejčastější možnost dům na půli cesty (39 respondentů) nebo startovací byt (22 respondentů), dále ubytovny (15 respondentů) či pronajatý byt (14 respondentů), z nichž někteří uvedli, že tento byt toto bydlení sdíleli s nějakým kamarádem. O návratu do biologické rodiny uvažuje malé procento respondentů (4). Vlastní byt by si pořídilo šest respondentů, k příbuzným by šli bydlet 2 respondenti.

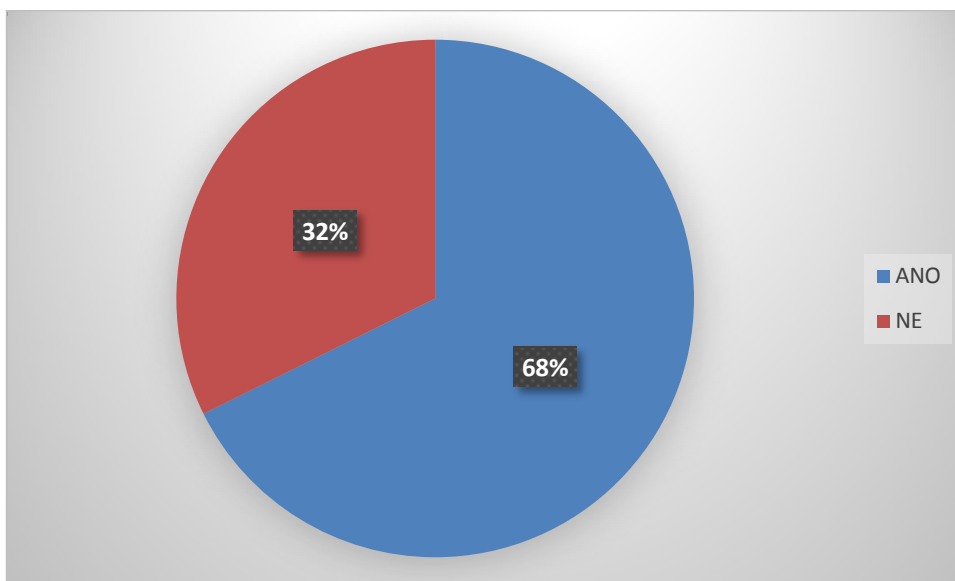
Otázka č. 6: Myslíš, že jsi na odchod z DD dostatečně připraven/připravena?

Graf č. 5: Připravenost na odchod z DD

Graf č. 5 zobrazuje, jak se respondenti cítí být připraveni na odchod z DD. Na otázku ANO odpovědělo 34 % (35 respondentů), NE odpovědělo 10 % (10 respondentů), SPÍŠE ANO odpovědělo 31% (32 respondentů), SPÍŠE NE odpovědělo 11% (11 respondentů), NEVÍM odpovědělo 14% (14 respondentů).

Otázka č. 7: Jsi Rom/Romka?

Graf č. 6: Romský původ v jednotlivých DD

Graf č. 6 zobrazuje, kolik respondentů je romského původu.

68 % (69 respondentů) je romského původu, 32 % (33 respondentů) není.

Porovnání odpovědí v uvedených dětských domovech

Tabulka č. 2: Porovnání odpovědí

Dětský domov	Respondenti	Znám možnosti bydlení	Řeším odchod s vychovatelkami	Jsem připraven na odchod
Litoměřice	13	10 (77 %)	12 (92 %)	8 (62 %)
Dlažkovice	17	12 (71 %)	10 (59 %)	11 (65 %)
Most	20	15 (75 %)	12 (60 %)	15 (75 %)
Chomutov	21	17 (81 %)	17 (81 %)	14 (67 %)
Teplice	16	13 (81 %)	9 (56 %)	8 (50 %)
Ústí n/L	15	12 (80 %)	5 (33 %)	11 (73 %)

V uvedené tabulce jsem porovnála odpovědi respondentů jednotlivých dětských domovů. Odpovědi jsem čerpala z dotazníku, jedná se o otázky č. 3, 4, 6 a zároveň odpovědi na hlavní výzkumné otázky.

Co se týče znalostí o možnostech bydlení odpovídali respondenti shodně, nejvíc informací v tomto směru mají v dětském domově Chomutov a Teplice, nejméně v Dlažkovicích.

Řešení odchodu se svými vychovatelkami diskutují nejvíce v dětském domově Litoměřice a Chomutov, nejméně pak v Ústí nad Labem. Zde respondenti uvedli nejvíce své kamarády či sociální pracovníky.

Při srovnávání odpovědi, že jsou mladiství připraveni na odchod, jsem použila odpovědi z dotazníku ano a spíše ano. Nejvíce připraveni se cítí být mladiství z dětského domova Most a Chomutov, nejméně pak z DD Teplice.

Romské zastoupení v jednotlivých dětských domovech

Tabulka č. 3: Romské zastoupení v jednotlivých DD

Dětský domov	Počet respondentů	Romský původ	Údaj v %
Litoměřice	13	5	38 %
Dlažkovice	17	10	59 %
Most	20	12	60 %
Chomutov	21	19	90 %
Teplice	16	10	63 %
Ústí n/L	15	13	87 %

Uvedená tabulka znázorňuje, kolik je v jednotlivých dětských domovech mladistvých romského původu. Největší zastoupení tohoto etnika je v DD Chomutov (90 %) a DD Ústí nad Labem (87 %). Nejmenší je naopak v DD Litoměřice (38 %).

Statistika počtu dětí opouštějících dětské domovy

Tabulka č. 4: Statistika odchodů z DD

Roky	Počet dětí, které opustily DD
2014/2015	326
2015/2016	338
2016/2017	355
2017/2018	1013
2018/2019	1062
2019/2020	382

Tabulka uvádí počty dětí z celé České republiky, které opustily dětské domovy v daném časovém období. Průměrně opustí každý rok dětské domovy 596 dětí.

Analýza výsledků

Výzkumu se zúčastnilo 107 respondentů z dětských domovů v Severočeském kraji a s 5 z nich jsem vedla polostrukturovaný rozhovor a 102 respondentů se zúčastnilo dotazníkového šetření. Respondenti, kteří se zúčastnili rozhovoru, jsou z DD

Litoměřice (viz příloha A). Jedná se o mladistvé, kteří budou v nejbližších letech opouštět dětský domov. Tři z dotazovaných jsou romského původu. Rozhovor jsem provedla i s jejich paní ředitelkou, abych získala i její pohled na danou problematiku. V uvedeném dětském domově jsem byla i na povinné praxi, tudíž mám dostatek poznatků i z této doby. Po vyhodnocení rozhovorů s mladistvými, hlavně s těmi, kterých se odchod týká bezprostředně, vyplynulo, že mají pocit, že jsou dostatečně informováni o svých možnostech, které po odchodu z DD mají. I bydlení a zaměstnání považují za celkem bezproblémovou věc.

Výzkumu formou dotazníkového šetření se zúčastnilo 102 respondentů z dětských domovů Litoměřice, Dlažkovice, Ústí nad Labem, Teplice, Most a Chomutov, z toho 68 % (69 respondentů) z uvedených dětských domovů je romského původu. Největší počet romských dětí je v DD Chomutov (90 %) a DD Ústí nad Labem (87 %). Z výsledků vyplynulo, že v těchto domovech mladiství vědí o svých možnostech bydlení, dokonce mají jasno, jaký typ bydlení zvolí. Většina, a to 39 respondentů, uvedla jako ideální bydlení dům na půli cesty, 22 respondentů startovací byt. Ubytovnu jmenovalo 15 a podnájem 14 respondentů. Vlastní byt by chtělo 6 mladistvých, pobyt u příbuzných plánují 2 a návrat do své biologické rodiny 4 mladiství. Tuto problematiku mladiství nejčastěji řeší se svými vychovatelkami (65 respondentů), se sociálními pracovníky (19 respondentů), s rodinou či svými kamarády – zde byl poměr odpovědí vyrovnaný (9 respondentů). Na odchod z dětského domova se cítí být zcela připraveno 34 % respondentů, spíše připraveno 32 % respondentů, zcela nepřipraveno 10 % respondentů, spíše nepřipraveno 11 % respondentů a 14 % respondentů neví (viz příloha B).

Při rozhovorech i po vyhodnocení dotazníků jsem nezaznamenala výrazné rozdíly v odpovědích mezi romskými a neromskými mladistvými. Romské děti uvedly jako své budoucí bydlení spíše ubytovny či podnájem. Co se týče řešení otázky odchodu, zde uvedly nejvíce vychovatelky a svoje kamarády. Jinak se jejich odpovědi téměř shodovaly s odpověďmi neromských dětí.

Srovnáním odpovědí mezi jednotlivými dětskými domovy vyplynulo, že nejvíce připraveni na odchod z dětského domova se cítí být mladiství z DD Most a Chomutov, nejméně pak z DD Teplice. Romské děti v tomto případě uvedly nejvíce možnost – spíšeano. Řešení otázky odchodu se svými vychovatelkami uvedlo nejvíce respondentů

z DD Litoměřice a Chomutov, nejméně z Ústí nad Labem, kde respondenti jmenovali převážně své kamarády či sociální pracovníky. O svých možnostech bydlení vědí ve všech uvedených domovech stejně.

8 DISKUZE

Jak jsem již zmínila, z rozhovorů s mladistvými vyplynulo, že se cítí na odchod z DD připraveni, jsou si jisti možnostmi, které mají. Představu mají i o svém budoucím zaměstnání. Dětský domov navštěvují pravidelně sociální pracovníci a ekonomové, kteří dětem přibližují, jak hospodařit s penězi, jednat s úřady apod. Návštěvy těchto odborníků by měly být častější, navíc rozšířené o lidi ještě z dalších oblastí, jejichž informace by mohly být mladým odcházejícím ku prospěchu. Dětské domovy by měli navštěvovat také pracovníci úřadu práce, sociálních služeb, psychologové a sociologové. Podle slov paní ředitelky, která je ve styku i s těmi, kdo dětský domov již opustili, si ale naopak myslím, že jejich pohled na vlastní budoucnost je trochu zkreslený, setkání s realitou bývá bohužel poněkud odlišné.

Informace, které dostávají, jsou nejspíš dostatečné, pracovníci dětských domovů i sociálních služeb se v tomto ohledu snaží, ale podle mého názoru je děti nedostatečně vnímají. Spousta dětí, které dětské domovy již opustily, se potýká s většími či menšími problémy. Z dotazníkového šetření i na základě mých postřehů z období praxe vyplynul další problém, a to upínání se dětí na vychovatelky z dětských domovů, tzv. tety. Děti jsou na ně zvyklé, berou je jako náhradní rodiče, svěřují se jim se svými problémy, řeší s nimi nejvíc otázky kolem odchodu z DD. Osamostatnění pro ně nese nejen řešení nových problémů, na které nebyly zvyklé, protože v domově dostávaly vše potřebné, ale i odloučení od svých nejbližších lidí. Řešením by bylo zřízení startovacích či samostatných bytů vedle nebo poblíž stávajících dětských domovů. Mladiství by byli osamostatněni, museli by se starat sami o sebe, platit nájem, chodit do zaměstnání, ale stále by měli poblíž své tety, za kterými by mohli kdykoli přijít. Dále by byli v pravidelných časových intervalech navštěvováni pracovníky sociálních služeb, ekonomy a psychology, kteří by jim i nadále pomáhali při jednání s úřady, s finanční gramotností, případně s psychickými problémy. Tyto byty by byly časově omezené například na dva roky.

ZÁVĚR

Předkládaná bakalářská práce se zabývá rozbořem života převážně romských dětí v dětských domovech a procesem osamostatňování mladistvých po opuštění dětských domovů. Dětské domovy opustí každoročně průměrně 596 dětí.

Romské děti v České republice jsou v systému sociálně-právní ochrany dětí znevýhodněny. Přispívají k tomu mnohé faktory. Česká právní úprava sociálně-právní ochrany dětí je roztržena do několika zákonů a odpovědnost za ni je rozdělena mezi několik ministerstev. Příslušná legislativní a koncepční terminologie není jednotná a není dostatečně definována. Chybí právní definice ohroženého dítěte, právně závazná pravidla pro posouzení ohrožení dítěte, zákonná definice nepřijatelných důvodů pro umístění dítěte mimo rodinu nebo měřitelná odpovědnost za prevenci ze strany orgánů sociálně- právní ochrany dítěte.

V dětském domově je těžší vybudovat vlastní identitu dítěte, ať romského, či neromského. Vývoj jejich osobnosti je složitější, je ztížen mnoha okolnostmi. Dětem chybí osoba, ke které by se mohly připoutat. Právě mateřská osoba, která dítěti v jeho životě chybí, způsobí, že si dítě nevytvoří základní důvěru k okolnímu světu, tím nevěří také sobě samému. To je velmi často ještě umocněno psychickou deprivací. Období adolescence je období hledání sebe sama, nalezení své identity. Dítě potřebuje znát svou minulost, mělo by vědět, proč je v dětském domově, mělo by vědět, kam patří. Je to velice důležité pro jeho budoucnost a uvědomění si vlastní identity. Dítě by mělo umět se ve své minulosti orientovat, aby mohlo úspěšně pokračovat ve své životní cestě a čelit novým situacím a událostem, které v jeho životě nastanou.

Pravděpodobnost, že romské děti budou v České republice osvojeny, je nižší než u neromských dětí, a to právě kvůli jejich etnickému původu. Romské děti mají výrazně nižší šance na osvojení, případně pěstounskou péči z důvodů předsudků žadatelů o adopci, předsudků jejich okolí, ale i některých pracovníků, kteří adopci zprostředkovávají.

Pro romské děti je obtížné nebo zcela nemožné vymanit se ze stávajícího systému, což znamená, že většina z nich setrvá v ústavní péči až do své zletilosti.

Dětské domovy pro nás představují instituci, od které se očekává, že své svěřence řádně vychová a připraví na budoucí samostatný život. Jednou z nejčastějších kritik dětských domovů je, že děti, které dětským domovem prošly, jsou nesamostatné a nedokážou se o sebe plně postarat. Veřejnost se domnívá, že dětské domovy musí být schopny své svěřence kvalitně vychovat a připravit na život ve společnosti. Realita je ovšem mnohem těžší.

V dětských domovech má vše svůj smysl. Společný oběd, kdy si děti spolu s vychovatelkami vyprávějí, co bylo ve škole, co ten den zažily, co je zaujalo. Společná příprava do školy, kdy starší děti pomáhají těm mladším. Úklid pokojů, kdy se opět zapojují všechny děti a vzájemně si pomáhají. Starší děti mají také dovoleno pomáhat drobnými pracemi v kuchyni.

Proces osamostatnění je pro mladé dospělé kritickou životní etapou. V jejich životech dochází k velkým změnám, musí se začít starat sami o sebe. V tomto období se stávají jednou z nejohroženějších skupin. Řeší hlavně témata bydlení a hledání zaměstnání. Jak se s nově vzniklou situací poperou, záleží na osobnosti každého jedince. Musí mít hlavně důvěru sám v sebe a své schopnosti, věřit si a vědět, kam má jeho život směřovat.

Někteří mladí volí návrat do své původní biologické rodiny, což není z mého pohledu úplně šťastné řešení, rodina mladého často jen zneužije a obere o peníze, které při odchodu z DD dostal. Hledání zaměstnání je pro mladé jednodušší, pokud si vyberou vhodný učební obor. To je důležitý krok ze strany dětského domova, pomoci dítěti při volbě budoucího povolání. Děti by také měly mít možnost chodit na brigády a získat alespoň základní pracovní návyky. Jinak mohou mít problém najít si a udržet si práci. Potom se často zařazují mezi dlouhodobě nezaměstnané, nebo pro svá selhání po krátké době zaměstnání střídají.

Mladí lidé, kteří opouští dětský domov, mají o svém bydlení jasnou představu. Tato situace je s nimi často diskutována, zaměstnanci dětských domovů se jim snaží v tomto směru pomoci. Jak jsem již ovšem zmínila, jejich představy o samostatném životě jsou často pouze teoretické, realita běžného života bývá jiná. Děti, které opouští normálně fungující rodinu mají velkou výhodu v tom, že se mohou do svých domovů kdykoli vrátit, případně požádat o jakoukoli pomoc. Tímto jsou děti z dětských domovů značně znevýhodněny.

Nejvhodnější variantou, co se týče bydlení, je samostatný nebo startovací byt, kde jsou mladiství ještě nějakou dobu pod kontrolou. Tyto byty ovšem nejsou součástí každého dětského domova, všichni tuto možnost bohužel nemají. Vybudováním těchto bytů by se předešlo spoustě problémů, které mohou končit bohužel i bezdomovectvím. Startovací byty, pokud nejsou, nebo nemohou být z prostorového hlediska součástí dětských domovů, by měly být zřízeny co nejbližší, pokud možno v rámci města. Mladiství tak mohou kdykoli do dětského domova zajít a poradit se o řešení nastalého problému. K dispozici by jim měly být nejen tety, se kterými mohou řešit běžné situace, ale i odborníci, například ekonomové, kteří poradí s finančními záležitostmi, jako je hospodaření s penězi a vytváření si finanční rezervy. Mladiství neměli během svého pobytu v dětském domově možnost vidět kolem sebe svět reálných peněz a jejich tok. V domovech je o ně postaráno a hlavně díky sponzorům a dárcům dostávají mnohdy drahé dárky, kterých si někdy ani neváží. Vychovatelé nemají právo jim tyto dary odebrat nebo zabavit, což se ale negativně projevuje v jejich výchovném působení. Děti si snadno navyknou, že vše dostanou zdarma a této představy se pak velmi těžko zbavují. V rodině mají děti jedinečnou šanci vidět, jak rodiče hospodaří s financemi, jak řeší různé problémy například s placením nájmu, hypotéky apod. V dětském domově tuto šanci nemají a později se tato absence zkušenosti projeví v jejich životě. Ekonomičtí pracovníci navštěvují dětské domovy průběžně ještě před odchodem dětí. Učí je finanční gramotnosti, vysvětlují, jak si výplatu rozdělit, aby měly na zaplacení nájmu a další výdaje nezbytné pro život. Možnost setkání a diskuze s těmito lidmi by však měli mladiství mít i po odchodu z domova. Teprve realitou samostatnosti si uvědomí, že si mnohdy neví rady, jak se svými penězi hospodařit, že nedokážou ze svého platu vyžít. Dále by měli být k dispozici psychologové, na které by se mladiství mohli obrátit s problémy psychickými, spojenými s odchodem z domova, případně i s problémy vztahovými. Jak jsem již zmínila v teoretické části práce, děti často trpí psychickou deprivací, která je způsobena ztrátou rodinného zázemí a dlouhodobým pobytem v ústavním zařízení. To způsobuje sníženou schopnost začlenit se do běžného života, navazování intimních vztahů. Důležitost psychologické pomoci je v tomto případě zcela na místě a pravidelné návštěvy u odborníků by měly být samozřejmostí minimálně dva roky po odchodu z ústavní péče.

Děti by měly být na svůj odchod připravovány během celého svého pobytu v ústavním zařízení. Z mého výzkumu vyplynulo, že jsou již od útlého věku zapojovány do drobných domácích prací. Získávají běžné návyky, jako je ranní vstávání, osobní hygiena, oblékání, příprava na odchod do školy, úklid pokojů a pomoc při přípravě stravy. Od 15 let věku by se měla příprava na odchod mladistvých zintenzivnit. Od tohoto věku do doby odchodu by měli mít mladiství pravidelně schůzky s odborníky, kteří by je na odchod připravili ve všech směrech. Schůzky by měly probíhat v pravidelných intervalech, které by se s přibývajícím věkem dítěte zintenzivňovaly a konaly se v maximálním počtu čtyř dětí, aby měly větší prostor pro případné otázky a diskuzi. Odborníci jsou tým, který je tvořen lidmi ze všech základních oblastí života, kteří mezi sebou úzce spolupracují. Mezi odborníky by měli být lidé z oblastí ekonomiky, psychologie, sociální sféry, sociologie a úřadu práce.

Úkolem ekonomů je, jak bylo již zmíněno, ovlivnit finanční gramotnost dětí a rozvázné zacházení s financemi. Důležité je seznámit mladistvé s tím, kolik se průměrně platí za nájem, elektřinu, vodu, plyn, kolik jim musí zbývat na stravu a ošacení, jaký je rozdíl mezi hrubou a čistou mzdou. Vhodné je naučit mladistvé vytvářet si finanční plán.

Psychologové již byli také zmíněni, zde je velmi důležitá pomoc při začleňování se do běžné společnosti, kde již nikdo nebude brát ohledy na jejich znevýhodněnost plynoucí z pobytu v dětském domově. Mnozí mladiství mají sklony navazovat povrchní vztahy jak intimní, tak i přátelské. Jsou naivní a nechávají se snadno strhnout k alkoholismu či kriminalitě. Přestávají chodit do zaměstnání, postupně se z nich mohou stát i bezdomovci.

Na všechny tyto možnosti a jejich důsledky by měli být včas upozorňováni. Mladiství potřebují motivaci, podporu, ale hlavně pocit, že jim někdo věří. Teprve potom mohou začít věřit sami sobě, což je pro jejich budoucí samostatný život to nejdůležitější.

Role sociálních pracovníků je nezastupitelná při řešení otázek z oblasti sociální, ať je to jednání s úřady, zajišťování si případných finančních podpor od sociálního úřadu. Důležité hlavně je mladistvé seznámit s jejich možnostmi bydlení, vysvětlit jim, co které ubytování znamená, jaká jsou jeho úskalí, či naopak výhody.

Mladiství by měli mít z mého pohledu také informace a poznatky od sociologa z oblasti politiky. Měli by být seznámeni s organizační strukturou vlády ČR, kdo je předseda vlády, jaká je funkce a úloha poslanců, parlamentu, jak to funguje na krajských a městských úřadech, poznat pojmy hejtman, starosta. V neposlední řadě by jim měla být vysvětlena jejich volební práva a nutnost účasti ve volbách, ale i rozdílnost politických stran. Děti mají v dětských domovech přístup k internetu i médiím, avšak tyto problémy nepatří mezi ty, které by dobrovolně sledovaly. Je proto nutné jim před jejich odchodem pomoci s celkovou orientací v současném světě.

Pracovníci úřadu práce mladistvým sdělí, kde a jakým způsobem si mohou najít práci, na co si u svých potenciálních zaměstnavatelů mají dát pozor a na co všechno mají nárok. Jak se mají chovat při případné nezaměstnanosti, nutnost nahlášení se na úřad práce a následně jeho pravidelné návštěvy.

Celý tento tým, který by dětem výrazně pomohl objasnit všechny aspekty, které jsou pro jejich samostatný život nezbytné, by měl být financován krajskými úřady či příslušným ministerstvem.

Pokud bych měla porovnat přípravu na odchod mladistvých z ústavní péče v České republice a zahraničím, uvedla bych model z Velké Británie, který se mi zdá jako jedno z nejlepších řešení pro mladistvé. Důležité je to, že každý mladý člověk připravující se na odchod z jakéhokoli typu náhradní péče má k dispozici osobního poradce. Společně se podílí na vytvoření plánu cesty, který zahrnuje to, čeho chce mladý člověk dosáhnout a co pro něj považují za nejlepší lidé z jeho okolí.

Spolu se svým poradcem si určí své cíle a plány, jejichž plnění spolu pravidelně vyhodnocují a společně také plán cesty aktualizují.

Zmíněný plán obvykle zahrnuje následující oblasti:

- 1) Co chce mladý člověk v životě dělat;
- 2) Jakou chce mít práci;
- 3) Jaké potřebuje vzdělání;
- 4) Jakou finanční pomoc potřebuje, aby dosáhl svých cílů;
- 5) Kde chce žít;
- 6) Jaké jsou jeho zdravotní potřeby;

7) Kdy chce pracovat;

8) Kteří lidé mu mohou pomoci a podpořit ho a další okolnosti, které jsou pro daného mladého člověka důležité.

Osobní poradce se má pravidelně informovat o vývoji mladého člověka, zda jsou zajištěny všechny jeho potřeby, a vést si o něm a jeho postupech písemné záznamy. Co se týče finanční podpory, mohou si mladiství zažádat o grant od sociálních služeb na základní vybavení domácnosti, pokud ovšem pobírají příspěvek v nezaměstnanosti. Za pozitivní prvky systému pomoci mladistvým ve Velké Británii považují zejména skutečnost, že s ním od přípravy na odchod až do doby několika let po něm pracuje vždy jeden pracovník, a také včasné řešení odchodu svěřence z péče.

Model osobního poradce, kterého by mohli mít k dispozici mladiství opouštějící dětské domovy, považují za vhodnou variantu. Tento člověk by mohl plně zastoupit pracovníky a odborníky zmíněných sfér, stal by se vlastně takovým rodičem, který by byl schopen svému svěřenci kdykoli pomoci a poradit mu. Odborná péče by se tímto omezila jen na nezbytně nutné případy. Vhodná je také spolupráce na plánu cesty, na němž se mladistvý aktivně podílí a tím si může ujasnit své cíle a prostředky k jeho dosažení.

Závěrem lze shrnout, že příprava dětí na odchod je dlouhodobý proces, a tudíž by neměla být záležitostí pouze posledních několika let před tímto důležitým krokem, ale děti by měly být připravovány průběžně po celou dobu ústavní výchovy.

LITERATURA

1. BEDŘICHOVÁ, Zuzana. *Jazyk jako stigma?: analýza chybovosti textů romských žáků 9. ročníku základních škol praktických*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013. ISBN 9788073084868
2. FIDRMUCOVÁ, Anna. *Poručenství a jiné formy péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Academic papers. ISBN 978-80-759-8557-6
3. FÓNADOVÁ, Laura. *Nenechali se vyloučit: sociální vzestupy Romů v české společnosti: (kvalitativní studie)*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6574-1
4. FÓNADOVÁ, Laura. *Nenechali se vyloučit: sociální vzestupy Romů v české společnosti: (kvalitativní studie)*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6574-1
5. HYMPL, Josef a Pavel CECHL. *Hejno bílých vran, aneb, Když opustíte děcák*. Praha: Maxdorf, c2013. ISBN 978-80-7345-371-8
6. JANÁKOVÁ, Barbora. *Bála jsem se usnout: o holčičce, která uměla snít, o začarovaném dětství a o hledání naděje*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2021. ISBN 978-80-7553-899-4
7. JURÍČKOVÁ, Lubica, Kateřina IVANOVÁ a Jaroslav FILKA. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6
8. KŘÍŽKOVÁ, Alena. *Práce a péče: proměny "rodičovské" v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Sociologické aktuality. ISBN 978-80-8642-994-6
9. KUBÍČKOVÁ, Hana, Jan NĚMEČEK a Jaroslav ŠEBEK. *Dítě - rodina - instituce, aneb, Jak neztratit budoucnost: disciplinace členů Komunistické strany Československa v letech 1948-1952*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2011. Post Scriptum (UMPRUM): Conditio humana). ISBN 978-80-7464-017-9
10. KUCHAROVÁ, Věra, Jana BARVÍKOVÁ, Sylva HÖHNE, Kristýna JANUROVÁ, Olga NEŠPOROVÁ, Jana PALONCYOVÁ, Kamila

- SVOBODOVÁ a Lucie VIDOVIČOVÁ. *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) v koedici s Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, 2019. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 9788074192753
11. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5
 12. LEVINE, Peter A. a Maggie KLINE. *Prevence traumatu u dětí: průvodce k obnovení důvěry, vitality a odolnosti*. Praha: Maitrea, 2014. ISBN 978-80-87249-61-1
 13. LEVÍNSKÁ, Markéta, Dana BITTNEROVÁ a David DOUBEK. *Dohled a okraj: rozhodovací procesy*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2017. ISBN 9788075710086
 14. MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 9788074297977
 15. NAGY ŠTOLBOVÁ, Tereza. *Dcera padajícího listí: příběh o duši, která přežila díky lásce*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-738-7710-1
 16. OSTAŁOWSKA, Lidia. *Cikán je cikán*. Přeložil Lucie ZAKOPALOVÁ. Praha: Dokořán, 2016. ISBN 9788073637101
 17. PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče*. Praha: Portál, 2016. ISBN 9788026210207
 18. PONCET-BONISSOL, Yvonne. *Psychický nátlak v rodině*. Praha: Portál, 2012. ISBN 9788026201533
 19. PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4535-0
 20. SAMKOVÁ, Klára. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Praha: Blinkr, 2011. ISBN 978-80-87579-03-9
 21. ŠMAJDOVÁ BÚŠOVÁ, Katarína a Miloš KUČERA. *Profesionální rodičovství: etnografická studie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2779-

22. ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*. Vyd. 4., V nakl. Karolinum 2., rozš. a upr. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1909-5
23. TRNKOVÁ, Lucie. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3
24. VOTRUBA, Svatopluk. *Dětský domov - záchrana i prokletí*. [České Budějovice]: Nová Forma, 2010. ISBN 978-80-87313-58-9
25. WEINEROVÁ, Renata. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2632-1

Internetové zdroje

26. [Http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek](http://www.fod.cz/nase-cinnost/klokanek) [online]. [cit. 2021-7-1].
27. [Https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrS/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf](https://is.muni.cz/el/1441/jaro2017/SV4BP_ZPrS/um/S1_-_ustavni_vychova.pdf) [online]. [cit. 2021-6-27].
28. [Https://www.sos-vesnicky.cz/o-nas/#top](https://www.sos-vesnicky.cz/o-nas/#top) [online]. [cit. 2021-7-14].

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

<i>Graf č. 1: Věk respondentů</i>	<i>31</i>
<i>Graf č. 4: Výběr typu bydlení.....</i>	<i>33</i>
<i>Graf č. 5: Připravenost na odchod z DD.....</i>	<i>34</i>
<i>Graf č. 6: Romský původ v jednotlivých DD</i>	<i>35</i>

Seznam tabulek

<i>Tabulka č. 1: Řešení otázky odchodu z DD</i>	<i>32</i>
<i>Tabulka č. 2: Porovnání odpovědí</i>	<i>35</i>
<i>Tabulka č. 3: Romské zastoupení v jednotlivých DD</i>	<i>36</i>
<i>Tabulka č. 4: Statistika odchodů z DD.....</i>	<i>36</i>

SEZNAM PŘÍLOH

A. Doslovný přepis rozhovorů z DD Litoměřice

A. Doslovný přepis rozhovorů z DD Litoměřice

Před každým rozhovorem jsem respondentka požádala, zda je možné z našeho rozhovoru pořídit zvukový záznam, který je určen pouze pro studijní účely. Všichni respondenti se zvukovým záznamem souhlasili.

Rozhovor s respondentkou A

1. Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Ano, souhlasím.

2. Od kolika let jsi v dětském domově, Kolik je ti let?

Bude mi 17 let a v tomhle dětském domově jsem od 15 let.

3. Jak tady trávíte volný čas? Jak vypadá běžný den v DD?

Ráno vstaneme, jdeme na snídani. Když je coronavirus, nechodíme do školy, většinou si uděláme nějaké úkoly, nebo máme on-line výuku, pak jdeme na oběd. Po obědě si doděláváme školu, pomáháme tetám s dětma a pak máme klid, odpočíváme. Potom jdeme většinou ven a pak přijdeme, jdeme na večeři. Po večeři uklízíme, pomáháme tetáma většinou jsme potom na hale, koukáme na televizi a jsme s dětma, odpočíváme.

4. Máte možnost zapojit se do domácích činností? Např. vaření, praní, popřípadě jak často to děláte?

Většinou každý den.

5. Myslíš si, že bys byla schopná si už sama uvařit?

Ano, určitě.

6. Připravuješ se nějakým způsobem na odchod z DD?

Ano, připravuji.

7. S kým situaci nejvíce řešíš, probíráš?

Většinou s bratrem, který tady ale není. Jinak s tetou.

8. Máš ponětí o tom, jaké máš možnosti bydlení po opuštění DD? Víš, co je domov na půli cesty?

Vím. Sociální pracovnice mi říkala, že je to, až vyjdu, tak mi mohou pomoci, že mi mohouněco zaplatit, než si najdu práci.

9. Máš představy o svém životě? Máš nějaké sny?

Ano, mám, to je jasné.

10. Máš představu o tom, jaké bys chtěla mít jednou zaměstnání?

Chtěla bych dělat kosmetičku. V budoucnu, hned jak vyjdu z DD, si dodělám školu, potom si najdu byt, začnu chodit do práce, vezmu si nějaký úvěr, koupím si auto, udělám si řidičák, co tady budu a udělám si tady nějaké kurzy, abych měla větší šanci se někam dostat.

11. Nepřemýšlela jsi někdy o návratu do své biologické rodiny?

Přemýšlela, ale říkám si, na co. Už mi bude 18 let, říkám si, co tam budu dělat, budu dospělá. Nebudu se tam vracet, když už si můžu žít svůj život.

Rozhovor s respondentkou B

1. Souhlasíš s nahráváním rozhovoru?

Ano, souhlasím.

2. Od kolika let jsi v dětském domově, Kolik je ti let?

V dětském domově jsem od 4 let a je mi 17 let.

3. Jak tady trávíte volný čas? Jak vypadá běžný den v DD?

Ve volném čase po úkolech chodíme ven na vycházky, které jsou od 16:00 h – 17:45 ha jinak děláme různé aktivity, hry, pracujeme, vyrábíme.

4. Co vyrábíte?

Přáníčka, různé obrázky, výzdobu do pokojů.

5. Máte možnost zapojit se do domácích činností? Např. vaření, praní, popřípadě jak často to děláte?

Ano, máme. Jednou za 14 dní v neděli si povlékáme peřiny, každý si uklízíme svůj pokoj a podle potřeby si můžeme i prát na skupině.

6. Myslíš si, že bys byla schopná si něco uvařit?

Ano, byla.

7. Připravuješ se nějakým způsobem na odchod z DD? S kým situaci nejvíc řešíš, probíráš?

Řeším to s tetou. A jsem připravená.

8. Máš ponětí o tom, jaké máš možnosti bydlení po opuštění DD? A víš, co je to domov na půli cesty?

Ano, vím obojí.

9. Nepřemýšlela jsi o návratu do své biologické rodiny?

To ne.

10. Jaké máš představy o svém životě? Máš nějaké sny?

Chtěla bych se vyučit, potom bych chtěla pracovat v cukrárně v Ústí nad Labem. Chtěl bych se tím žít.

Rozhovor s paní ředitelkou DD Litoměřice

1. Souhlasíte s nahráváním rozhovoru?

Ano, souhlasím.

2. Jak dlouho v dětském domově pracujete?

Já jsem tady začínala jako vychovatelka, takže se vším všudy to bude teď 23 let.

3. Kolik zde máte momentálně dětí, které jsou ve fázi přípravy na odchod z DD?

Šest.

4. Zapojujete děti nějakým způsobem do chodu DD? Dáváte jim nějaké práce?

To ano, to dáváme. Ono vlastně každé dítě má vždycky večer nějakou službu, kde musí buď uklízet, nebo prostě vynášet koš, po měsíci se to střídá. Takže tím si vlastně takhle projdou veškeré ty domácí práce, které jsou prostě potřeba. Vaří s paní vychovatelkou, takže se zapojují i do té přípravy jídla, a perou si prádlo, takže i kolem domu pracují, pracují venku na zahradě, takže pracují.

5. Od jakého věku je zapojujete do chodu DD?

V podstatě odmala. Opravdu co nastoupí do školy, tak už mají nějaké drobné práce, nebo jsou k ruce staršímu dítěti, že spolu třeba uklidí kuchyň, s tím že velké dítě myje nádobí, menší mu pomáhá utírat, ale odmala prostě ty děti nějakým způsobem už jsou k tomu vedeny, třeba postel si stelou a povlékají už jako malé děti.

6. Jakým způsobem připravujete děti na odchod z DD? Mluvíte s nimi o jejich možnostech bydlení, zaměstnání?

Mluvíme v podstatě vždycky v nějaké fázi, když už teda by se jim ten odchod měl blížit, tak samozřejmě s nimi o tom mluvíme i více, ale je pravda, že ty děti mohou odejít v 18, nebo tady potom mohou zůstat vlastně ještě v době, kdy studují, tak jako na takovém dobrovolném pobytu. Máme tady k tomu i připravený startovací byt, takže oni si vlastně mohou pod naším dohledem vyzkoušet takový ten život o samotě a je teda pravda, že tam potom ty děti to využívají a v podstatě jako si tam vaří, perou, uklízí, musí se ráno budít do školy. Mají to jako takový přechod do toho života. Takže bych řekla, že tohle jim dá hodně, že si to vyzkouší, i jako když to vezmu takovou tu samotu, tady jsou pořád v kolektivu, tady je pořád nějaký režim, člověk jim prostě

říká, co mají kde, co kdy mají a v podstatě na tom startovacím bytě už i ten volný čas a veškeré aktivity organizují sami. Takže se vlastně učí i takové to, že najednou nemají naplánovaný program na den, ale musí si nějaký program sami najít, aby se zabavili. A samozřejmě teď je doba, jaká je a která nám to nějakou dobu znemožňuje, ale jinak se je snažíme zapojovat do různých projektů. Máme tady zkušenosti s projektem Šalamoun, kde tím už některé děti prošly, ale bohužel teď je to zastavené a vlastně tyhle větší děti to mají rozjednané, ale nedokončené. To je vlastně projekt, kde se připravují také na život a spíše z té fáze, že si hledají práci, snaží se nějakým způsobem řešit i finanční gramotnost, takže je to zaměřené i na život „venku“, co je pak už čeká dál.

7. Jak dlouho mohou být ve startovacím bytě?

No, oni tam mohou vlastně v 18, protože tím, že jsou zletilé a nemáme za ně takovou odpovědnost, tak si můžeme dovolit je tam nechat prostě samostatně a mohou tam být, dokud nedostudují. Je to individuální, některé děti jsou tady třeba rok, pak ještě do dokončení studia, mohou tady vlastně být do 26 let. Ale to se většinou neděje, většinou rok – 2 roky, než dokončí např. učiliště nebo nějakou školu.

8. Myslíte si, že jsou děti dostatečně při odchodu informované?

To, co potřebují vědět, my jim řekneme. Ale je pravda, že oni ještě, když jsou tady, tak mají pocit, že hodně věcí nebudou potřebovat, nebo to zlehčují, že třeba mají pocit, že jim pořád něco zbytečně vysvětlujeme. Když jsou tady, tak to tolik nevnímají, hodně často se pak stane, že odejdou a pak zpětně přijdou třeba se zeptat na nějaké věci, se kterými si neví rady a vnímají to potom samozřejmě jinak a asi to lépe vstřebávají, protože jak říkám, když jsou tady a nic se jim neděje, tak spoustu věcí jim projde jedním uchem tam a druhým ven. Dokud si na to nepřijdou sami, nebo si to sami nevyzkouší, jak je to v tom reálu, protože samozřejmě oni se na jednu stranu těší jít ven, protože samozřejmě je to pro ně taková svoboda a samozřejmě taková volnost. Na druhou stranu se toho i bojí, přece jen ta zodpovědnost sama za sebe a že už nebudou mít, kdo by jim poradil, kdyby nastal nějaký problém, tak se to v nich pere a věřím tomu, že v tom období od 16 let to pro ně může být hodně zmatečné, co bude.

9. S kým děti tuto situaci nejvíce probírají?

Je to s paní vychovatelkou na skupině, která je má, a nějakým způsobem v rámci té skupiny s nimi pracuje. Samozřejmě třeba na ten projekt Šalamoun, tam jezdí s vedoucí vychovatelkou, takže se zapojí i jiní pracovníci. Pokud potřebují něco ohledně financí, tak jim zase poradí paní ekonomka. Zase pro kluky je údržbář taková dobrá škola, že když je potom něco potřeba poradit, nebo je zapojit do práce, když je potřeba s něčím pomoci, tak jim velcí kluci pomáhají. Řekla bych, že každý z té jejich profese jim může něco dát. Říkám, některé děti si nechají poradit, některé zase ne.

10. Jaká je podle Vašeho názoru nejlepší forma bydlení pro děti?

Určitě je nejlepší, když už rovnou začnou žít samy, najdou si to bydlení pro sebe a tam je potom samozřejmě i důležité, aby pracovaly, aby to bydlení udržely. Ony ještě existují domy na půli cesty. My s tím teda nemáme dobrou zkušenost, naše děti tam moc nechtějí, protože to mají nastavené tak, že je tam další režim, zase další povinnosti, které musí plnit. Radši jdou někam a to je samozřejmě nejlepší, když potom mají nějaké samostatné bydlení, nějakou garsonku, ale mohou už nějak fungovat sami, vyzkoušet si to.

11. Máte nějakou zpětnou vazbu od dětí, které dětský domov již opustily? Víte, jak se jim daří?

Máme. Je to vlastně asi ne půl na půl, ale víme o některých dětech, které se zapojily pěkně do života a daří se jim, nastoupily do práce, mají nějaké bydlení a postupně i rodiny. Samozřejmě jsou děti, které vzaly život z úplně jiné stránky a nedaří se jim, protloukají se tak různě, jak se dá, a někdo až když spadne na dno, tak se třeba odrazí a nějakým způsobem funguje. Někdo bohužel na tom dnu zůstane. Někdy je problém, že se nám dětivrací do těch původních rodin a v podstatě ten život té rodiny, který není ideální, potom převezmou a nějakým způsobem tam spolu žijí tak, jak to není úplně ideální.

12. Vrací se děti po opuštění DD spíše do svých biologických rodin?

Spíš ne. Když to vezmu z loňského roku, tak nám odešly tři děti a dvě se vrátily do své původní rodiny. Jedna slečna si zařídila svůj život, ale jinak si myslím, že rodiny dětí, co teď máme, to bude tak půl na půl, že to opravdu není tak běžné,

aby se vracely. Je to také dané tím, že pokud ta rodiny nějakým způsobem fungovala v době pobytu v dětském domově. Pokud se s nimi stýkali, jezdili tam na návštěvy a nějakým způsobem ta rodina s nimi pořád udržovala kontakt. Poté je snazší se tam vracet než u dětí, které o své rodině nic nevědí. Tam není kam se vrátit, protože ty rodiny o ně nestojí.